

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1916.

Andra kammaren.

Nr 66.

Fredagen den 5 maj.

Kl. 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 29 nästlidna april.

§ 2.

Herr statsrådet *Vennersten* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 232, med förslag till förordning om tonnageavgift;

nr 231, angående ytterligare anslag av lånemedel för gäldande av kostnader för införandet av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket;

nr 226, angående ändring av § 4 mom. 1 i förordningen den 6 augusti 1894 angående mantalsskrivning;

nr 227, med förslag till förordning om ersättning till tobaksgrossister och hos dem anställda personer med anledning av införandet av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket; och

nr 228, med förslag till förordning om utvidgad rätt till ersättning i vissa fall i anledning av införandet av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket.

Nämnda propositioner blevo på begäran bordlagda.

§ 3.

Ordet lämnades nu på begäran till

Svar å interpellationer.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet *Vennersten*, som anförde: Herr talman! I en med denna kammares tillstånd framställd interpellation har herr Rydén i Malmö, med erinran om den starka frakstegring, som på senare tid ägt rum och hurusom denna frakstegring utgjorde en väsentligt bidragande orsak till de höga prisen på importerade livsfrödnheter, till mig framställt det spörsmålet, huruvida det kunde förväntas, att regeringen vidtager snara och kraftiga åtgärder för att till skäligt pris få för landet behöfliga livsmedel och fodermedel hemfraktade.

Svar å inter-
pellationer.
(Forts.)

Det har givetvis icke kunnat undgå vare sig regeringens eller vederbörande statsmyndigheters uppmärksamhet, att de under kristiden förekommande höga frakterna varit en väsentligt bidragande orsak till de höga prisen inom Sverige å hit importerade förnödenheter av de flesta slag. Åtgärder ha alltså från regeringens sida vidtagits i syfte att neutralisera denna verkan av de höga frakterna. I sådant avseende tillåter jag mig erinra om följande:

I november månad 1915 anmälde statens livsmedelskommission, vilken som bekant är den myndighet, som närmast omhänderhar importen av brödsäd och fodermedel till Sverige, för medlemmar av statsrådet, dels att frakterna för spannmålstonnage Amerika—Sverige under senaste tiden uppnått belopp, vilka överstigit de högsta under hela krigsperioden dittills noterade motsvarande rater, dels ock att svenskt tonnage av kommissionens spannmålsbyrå överhuvud knappast kunde i marknaden uppdrivas. Följden härav hade blivit icke blott att den av byrån bedrivna importen, vilken numera väsentligen måste ske med anlitage av norskt tonnage till fraktmarknadens toppriser, avsevärt fördyrats utöver tidigare, till grund för gällande avtal med kvarnarna liggande kalkyler, utan ock att, på grund av det relativt sparsamma utbudet av tonnage för byråns behov, den för importens verkställande beräknade tiden måst avsevärt förlängas. Med anledning härav och under meddelande av att byråns behov av tonnage för skeppning november—december belöpte sig till 17,000 ton och för skeppning januari—februari till 28,000 ton, ifrågasattes regeringens medverkan till ernående av att svenskt tonnage kunde för nämnda lastningsbehov och till en frakt icke överstigande 12 shillings per quarter — motsvarande minst den tredubbla under normala tider på här ifrågavarande router gängse frakten och utgörande det belopp, som legat till grund för ovannämnda kalkyler — ställas till byråns förfogande.

Närmast på grund av denna kommissionens anmälan ägde den 13 november 1915 inför medlemmar av regeringen och på kallelse av chefen för kommerskollegium sammanträde rum i Stockholm mellan medlemmar av kommissionen samt representanter för sammanlagt 69 svenska rederier i syfte att söka ernå en överenskommelse med Sveriges redare, genom vilken de svårigheter, som uppstått för kommissionen att anskaffa lastrum för transport av brödsäd till Sverige, kunde, om ock med uppföring från rederinäringens sida, i någon mån undanröjas. Härvid enades de vid sammanträdet närvarande representanterna för rederinäringen om följande uttalande:

»Sedan regeringen anmodat de svenska rederierna att sammanträda i Stockholm denna dag och därvid lämnat meddelande om de svårigheter, som uppstått för livsmedelskommissionen att anskaffa lastrum för transport av brödsäd till Sverige emot rimlig frakt, beslöt mötet enhälligt på förslag av herr Justus A. Waller att uttala sig för, att varje rederi måtte påtaga sig ett

bidrag av 1 krona per brutto registerton för varje maskindrivet fartyg om minst 300 brutto registerton att ställas till regeringens förfogande i ändamål att därmed täcka den ökade fraktkostnad, som utöver den av livsmedelskommissionen beräknade kan komma att uppstå.»

Svar å interpellationer.
(Forts.)

På grund av denna överenskommelse har till statens livsmedelskommission hittills inbetalts omkring 700,000 kr., ett belopp som således på grund av redarnas frivilliga åtaganden kommit statens spannmålsimport direkt tillgodo och som bidragit till att livsmedelskommissionen kunnat hålla sådana pris på den spannmål, som den tillhandahållit de svenska kvarnarna, att mjölpriset stadgats vid en, i förhållande till prisnoteringen inom andra länder synnerligen låg prisnivå under hela vintern.

Emellertid fortgick stegringen i frakterna efter tiden för den sålunda träffade överenskommelsen allttjämt. Det till livsmedelskommissionens förfogande ställda beloppet minskade visserligen till någon del den verkliga kostnaden för en viss kvantitet av den importerade brödsäden. Den fortgående frakstegringen visade sig emellertid utöva ett synnerligen ogynnsamt inflytande på en annan för riket utomordentligt viktig importgren, införseln av fodermedel. I skrivelse den 11 januari 1916 till chefen för jordbruksdepartementet framhöll statens livsmedelskommission de svårigheter, som i detta avseende uppstått och anförde därvid delvis samma siffror som dem, vilka interpellanten meddelar till belysande av frakstegringens inflytande på fodermedelsprisens ökning. Kommissionen, som befarade, att läget på fraktmarknaden skulle komma att inom en snar framtid verka mer eller mindre prohibitivt på fodermedelsimporten till Sverige, ville med sin skrivelse fästa vederbörande statsråds uppmärksamhet på den för jordbruksnäringen och därmed indirekt för hela vår livsmedelstillgång så utomordentligt viktiga frågan för de åtgärders vidtagande, vilka kunde finnas nödiga.

Delvis på grund av denna framställning har jag även, såsom i årets statsverksproposition antytts, ansett det böra undersökas, huruvida icke sjöfartsnäringen, vilken under de rådande extraordinära förhållandena genom inträdda frakstegringar tillförts högst betydande vinster, borde underkastas en särskild för en gång utgående skatt, vars avkastning skulle användas till mildrande av de för landet i dess helhet till följd av samma frakstegringar uppkomna olägenheterna. Utredning i denna fråga har numera verkställts och har därvid bland annat livsmedelskommissionen satts i tillfälle att meddela storleken av det anslag, varav kommissionen nu vore i behov för motvägande av de höga frakterna i vad på dess importverksamhet ankommer. I dag har förelagts riksdagen det förslag, till vilket denna utredning givit anledning, och är jag övertygad därom, att, därest riksdagen godkänner förslaget, ett väsentligt stöd skall givas åt det allmännas strävanden att bereda den svenska konsumtionen

Svar å interpellationer.
(Forts.)

tillgång till de viktigaste nu ifrågavarande importerade varorna till förhållandevis rimliga pris.

Om man sålunda genom de nu vidtagna och föreslagna åtgärderna sökt i möjligaste mån sörja för ett motvägande av de höga frakternas inflytande på vissa viktigare varors pris för den tid som gått och den tid som närmast förestår, så bör det jämväl framhållas, att regeringen givetvis även i fortsättningen skall ha sin synnerliga uppmärksamhet fäst på denna fråga och söka i tid förbereda de åtgärder, som kunna bli av nöden för att, därest fraktmarknadens höga läge även framdeles skulle fortfara och måhända än ytterligare stegras söka på lämpligaste sätt förebygga, att prisen å våra ifrågavarande viktigaste importvaror därigenom komma att pressas upp till en för konsumtionen alltför betungande nivå.

Jag har härmed besvarat den av interpellanten till mig direkt ställda frågan, men anser mig i anledning av ett utav interpellanten gjort uttalande böra ytterligare tillägga några ord.

Interpellanten har gjort gällande, att regeringen har i sin hand maktmedel att reglera kostnaderna för hemfraktning av landets behov av livsmedel och fodermedel samt i sådant hänseende framhållit, att maximiprislagens 4 § kan användas för reglering av sjöfrakterna, eventuellt för tvångsförhyrande eller expropriation av nödigt tonnage.

Det ligger i sakens natur, att det varit föremål för regeringens allvarliga övervägande, huruvida det av interpellanten berörda maktmedlet kunde med utsikt till vinnande av syftet med detsamma under förhandenvarande förhållanden anlitas. I vad §:n i fråga avser tvångsförhyrande eller expropriation av fartyg har regeringen härvid måst räkna med att frakterna därigenom ingalunda skulle komma att nedbringas under de på den allmänna fraktmarknaden rådande. Hyran eller lösen bestämmes nämligen av en nämnd, för vilken lagen icke innehåller annat direktiv än att hyran skall vara skälig och lösen bestämmas efter fulla värdet.

Såväl för det fall, att med tillämpning av andra stycket i 4 § tvångsförhyrning eller expropriation ägde rum, som ock för det fall, att första stycket i samma paragraf komme till tillämpning och maximifraktsatser alltså fastställdes, måste man hava för ögonen, att man till följd av bristande tillgång på svenska fartyg för en avsevärd del av importen i allt fall är hänvisad till utländskt tonnage med de fraktsatser, som gälla på den allmänna fraktmarknaden.

Då med avseende å de nu påpekade förhållandena man icke synts kunna knyta alltför stora förväntningar till effekten av ett regeringsingripande med stöd av maximiprislagens 4 § och regeringen — på sätt jag nyss framhållit — icke saknat andra medel för reglering av priserna på sådana nu ifrågavarande livsförnödenheter, som måste importeras, har det synts klokast att i främsta rummet utnyttja dessa så långt sig göra låter.

Slutligen ber jag få erinra, att därest riksdagen bifaller. *Svar & interpellationer.*
Kungl. Maj:ts förslag till lag om förbud i vissa fall mot fort-
skaffande av gods med svenskt fartyg mellan utrikes orter m. m.,
erhåller regeringen ett medel att ytterligare tillgodose den nöd-
vändigaste importens krav. *(Forts.)*

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet friherre Beck-Friis yttrade härefter: Herr talman, mina herrar! Med kammarens tillstånd har dess ledamot herr Bengtsson i Norup till mig riktat följande spörsmål:

1) Har herr statsrådet sin uppmärksamhet riktad på angelägenheten av att de svenska superfosfatfabrikerna bliva i tillfälle att till skäliga priser, särskilt med hänsyn till frakterna, erhålla nödig råvara samt att, då utländsk konkurrens är utesluten, den för jordbruket så nödvändiga superfosfaten står att erhålla till rimliga priser?

2) Har herr statsrådet vidtagit eller ämnar herr statsrådet vidtaga några åtgärder för att antingen genom exportförbud eller på annat sätt göra det möjligt för lantmännen att erhålla torvströ i tillräcklig mängd och till skäligt pris?

3) Ämnar herr statsrådet vidtaga nödiga åtgärder för import av lämpliga fodermedel till pris, som står i rimligt förhållande till prisen på inhemsk brödsäd?

På den första frågan vill jag svara följande:

Under förra delen av år 1915 visade enligt kommeskollegiets statistik införseln av de under gemensam rubrik sammanförda varorna apatit och annan råfosfat en väsentlig nedgång och utgjorde under månaderna januari—juli allenast 13,752 ton mot 57,226 ton år 1914, d. v. s. blott omkring 24 procent. Sedan exportförbud å råfosfat och superfosfat utfärdats den 27 juli 1915 samt inom statens livsmedelskommission inrättats en särskild fodermedelsbyrå, riktades redan i september samma år från denna byrå en förfrågan till rikets superfosfatfabriker, huruvida de önskade byråns medverkan för import av nödiga råvaror för sin fabrikation. Emellertid togs detta erbjudande icke då i anspråk av fabrikerna. Det vill ock synas, som om under årets senare del importen lyckats något bättre. Under månaderna augusti—december infördes sålunda 25,480 ton apatit och annan råfosfat, vilket utgör så pass mycket som nära 80 % av 1914 års siffra för samma tid eller 33,638 ton. Hela årsimporten 1915 var 39,232 ton eller 43 % av 1914 års import å 90,864 ton.

Under februari månad innevarande år synas emellertid svårigheterna att själva importera sina råvaror hava blivit fabrikerna övermäktiga och med anledning därav skedde från dem hänvändelse till kommissionen med anhållan om understöd för verkställande av import av den här erforderliga råvaran, råfosfat. Kommissionen ställde sig omedelbart tillmötesgående gent emot

Svar å inter-
pellationer.
(Forts.)

denna hemställan och dess fodermedelsbyrå har också därefter verkställt import av betydande kvantiteter råfosfat till den svenska superfosfatindustriens tjänst. Enligt kommerskollegiets statistik infördes sålunda under januari, februari och mars innevarande år 14,304 ton apatit och annan råfosfat mot allenast 6,002 ton under samma månader år 1915.

Emellertid har det visat sig, att tillförseln av råfosfat under år 1915 varit otillräcklig och att fabrikerna för sent hänvänt sig till livsmedelskommissionen med begäran om understöd. En följd härav har blivit, att tillgången på superfosfat icke fullt torde motsvara behovet. Då häruti givetvis ligger en fara för skörderesultatet, har Kungl. Maj:t bemyndigat livsmedelskommissionens fodermedelsbyrå att verkställa import av 5,000 ton superfosfat. Ett dylikt parti har också inköpts men till följd av den rådande bristen på tonnage har det visat sig omöjligt att hittills få importen därav till stånd. Detta parti kommer alltså för sent för den nu pågående vårsådden, men däremot hoppas jag att partiet skall finnas här till höstbruket.

Orsaken till att förhållandena gestaltat sig så beklagligt äro framförallt att tillskriva bristande förutseende från den svenska superfosfatindustriens sida, som icke tillräckligt tidigt påkallade bistånd av statens myndigheter, utan tilltrrodde sig att själv kunna få till stånd import i tillräckligt stor omfattning. När slutligen dylikt bistånd begärdes, var det redan för sent att kunna få in så mycket som behövdes.

Vad prisen å superfosfat beträffar, är det oförnekligt, att dessa stigit högst avsevärt. Enligt försäljningsaktiebolaget Sveriges superfosfatfabrikers priskuranter kostade 20 % superfosfat under hösten år 1915 12 kronor och har för våren 1916 utbudits till 12 kronor 90 öre, allt för 100 kilogram i partier om minst 1,000 kilogram. Detta pris är inemot dubbelt så högt som det före kristidens inträde gällande och det är givet, att det skall ofördelaktigt inverka på landets jordbruk. De stora svårigheter och kostnader, som mött för anskaffandet och hitfraktandet av den erforderliga råvaran, torde dock i väsentlig grad utgöra förklaring till prisstegringen.

Även i utlandet har denna vara undergått stark prishöjning.

Jag vill begagna tillfället att nämna importsiffrorna beträffande ett par andra för jordbruket viktiga gödselmedel, nämligen chilesalpeter och kalisalter. Av chilesalpeter infördes under år 1915 30,912 ton mot 41,656 ton år 1914 alltså 74 %. Under januari, februari och mars i år har importen därav utgjort 12,088 ton mot 7,834 ton under samma månader i fjol. Inalles utgör importen från 1 januari 1915 till 1 april 1916, 43,000 ton mot 49,490 ton från 1 januari 1914 till 1 april 1915, motsvarande nära 87 procent, vilket i betraktande av omständigheterna icke torde få anses vara otillfredsställande.

Av kalisalter infördes under år 1915 62,798 ton mot 90,494 år 1914, alltså nära 70 %. Under januari, februari och mars i år

har importen utgjort 33,374 ton mot 19,804 ton under samma månader i följ. Från den 1 januari 1915 till 1 april 1916 har hela importen av dessa salter utgjort 96,172 ton mot 110,298 ton under tiden från 1 januari 1914 till 1 april 1915, motsvarande något över 87 procent. Även beträffande denna vara synes alltså importen kunna betraktas såsom nöjaktig i avseende å kvantiteten.

*Svar å interpellationer.
(Forts.)*

Den 31 mars 1916 utfärdades exportförbud på kalkkväve och hava åtgärder vidtagits varigenom sagda gödselmedel kommer att finnas tillgängligt för vårt jordbruk till fastställt relativt billigt pris.

I anledning av den andra frågan vill jag erinra, att Kungl. Maj:t den 14 mars 1916 utfärdat förbud mot utförsel av torvströ och torvmull.

Beträffande de omständigheter, som föranledde detta utförsel förbud, kan jag meddela följande.

Redan under hösten år 1915 kom frågan på tal och lantbruksstyrelsen verkställde utredning samt avgav utlåtande den 18 december 1915. Styrelsen avstyrkte för sin del dylikt utförsel förbud under återopande av att torvströtillverkningen under år 1915 varit mycket större än föregående år; att exporten, ehuru ökad, dock fortfarande vore procentiskt helt obetydlig; att halm-skörden år 1915 varit betydligt större än år 1914; att det därför med visshet kunde förutses, att det inhemska behovet intill nästa sommar skulle kunna väl tillgodoses; att torvströfabrikerna av brist på avsättning förut icke kunnat utnyttja sina tillverkningsmöjligheter i större mån än till omkring 68 procent; att dessa fabriker behövde en avsevärd ökad avsättning för att driften skulle bli lönande; att en export därför vore under normala förhållanden önskelig, helst tillverkningen kunde ytterligare uppdrivas på grund av landets stora tillgångar på utmärkt torvströmaterial; samt att nu ett ypperligt tillfälle funnes att inarbeta överskottet av denna vara å utlandets marknader.

Då emellertid prisen på torvströ fortfarande vore särdeles höga samt det syntes möta svårighet för konsumenterna av torvströ att erhålla önskade mängder därav, gjordes i februari i år förnyade undersökningar. Av dessa samt lantbruksstyrelsens förenämnda utredning framgick bland annat, att vid 118 fabriker, vilkas produktion anses motsvara 90 procent av hela landets, tillverkades i runda tal under år 1914 2,780,000 och under år 1915 4,740,000 balar torvströ, alltså en ökning av 70 procent. Exporten utgjorde under år 1914 138,000 och under år 1915 375,000 balar. Denna hade alltså visserligen nära tredubblats, men var fortfarande så obetydlig, att på grund av produktionens starka ökning den för landets egna behov disponibla kvantiteten ökats från omkring 2,640,000 till 4,365,000 balar. Dessa siffror syntes alltså ge starkt stöd för lantbruksstyrelsens åsikt.

Då undersökningen därefter inriktade sig på konstaterandet

Svar å inter-
pellationer.
(Forts.)

av det vid fabrikerna inneliggande lagret, visade sig emellertid ett anmärkningsvärt förhållande. Det befanns, att vid 94 fabriker, som lämnat uppgifter både i december och februari, hade i början av december lagret utgjort 1,708,000 balar, men i början av februari allenast 757,000 balar, alltså en minskning på två månader av nära en miljon balar ensamt vid dessa fabriker. Av det sistnämnda lagret vore allenast 134,000 balar osålda.

Det syntes av dessa uppgifter att döma dels vara fara för att det vid fabrikerna inneliggande osålda lagret av torvströ icke skulle kunna motsvara allmänhetens behov av inköp till sommarens inträde och dels vara anledning antaga, att orsaken till den överklagade torvströbristen i landet vore, att avsevärda partier lagrats i spekulationssyfte och därigenom undandragits konsumtionen. När härtill kom, att exporten under februari månad ensam steg till 92,000 balar mot 90,000 balar under de *bägge* föregående månaderna tillsammansantagna, ansåg jag mig böra tillstyrka Kungl. Maj:t att utfärda exportförbudet, varigenom möjligen större partier torvströ skulle kunna bringas ut på den inhemska marknaden och måhända även priset något sänkas.

Vad den tredje frågan angår, vill jag svara följande:

Det har alltid varit ett av de viktigaste föremålen för så väl regeringens som livsmedelskommissionens strävanden att tillse, att erforderliga kvantiteter fodermedel vore tillgängliga inom landet. Under konsumtionsåret 1914—15 fylldes importen av utländska fodermedel i tillräcklig omfattning genom de enskilda importörernas verksamhet. Till mötande av de svårigheter, som under konsumtionsåret 1915—1916 kunde förutses komma att uppstå på ifrågavarande område, inrättades under statens livsmedelskommission förenämnda fodermedelsbyrå för *handhavan-*de av alla med importen av fodermedel förenade angelägenheter. Det har också visat sig, att denna byrås verksamhet i hög grad har befrämjat införseln av fodervaror, vilken under det sista året alltmer försvårats för den enskilda verksamheten. Sålunda hade byrån under månaderna september—december 1915 verkställt inköp av omkring 35,000 ton majs, 2,500 ton kli, 22,000 ton oljekakor, 7,500 ton kreatursfoder av andra slag och 14,300 ton lin- och rapsfrö. Det hade emellertid säkerligen varit önskvärt, ifall foderimportörerna i ännu större utsträckning än som skett begagnat sig av fodermedelsbyråns förmedling av deras import. Direkt genom kommissionens försorg infördes under förra hösten en kvantitet av 10,000 ton jordnötskakor, vilka tillhandahölls den svenska konsumtionen till ett pris av 20 kronor för 100 kilogram i importhamn. Visserligen lär en och annan av de enskilda importörer, vilka deltagit i distributionen av denna vara, icke hava ställt sig de av kommissionen för denna distribution meddelade föreskrifter till efterrättelse, utan salubjudit kakorna till ett pris, som direkt eller indirekt överstigit det av

kommissionen fastställda. En noggrann undersökning har verkställts av denna sak och givit vid handen, att den i varje fall icke förekommit i någon större utsträckning. Kommissionen har numera i Frankrike inköpt ett ytterligare parti om 10,000 ton jordnötskakor, vars import redan börjat. Vid distributionen av denna kvantitet har livsmedelskommissionen vidtagit sådana åtgärder, varigenom varje fara för sådana obehöriga prisförhöjningar, som nyss nämnts, undvikes. Priset lär komma att ställa sig till kronor 21,50 pr. 100 kg. i importhamn.

Jag kan meddela, att för hela året 1915 importen av majs utgjorde över 210,000 ton mot blott 55,000 ton under år 1914 samt att importen av oljekakor, alla slag, utgjorde år 1915 144,000 ton mot 123,000 ton under år 1914. Under de tre första månaderna av innevarande år har däremot importen av dessa varor varit mycket mindre än under samma tid i fjol, nämligen för majs blott 15,000 ton mot 81,000 ton i fjol och för oljekakor blott 18,000 ton mot 53,000 ton i fjol. I viss mån torde detta bero på att landet 1915 fick en riklig havreskörd, under det att havren år 1914 gav nära på missväxt, men största orsaken till nedgången utgöra nog importsvårigheterna. Av intresse torde kunna vara att även meddela de kvantiteter kraftfodermedel, som importerats under tiden $\frac{1}{10}$ 1915— $\frac{31}{3}$ 1916 d. v. s. senaste halvåret nämligen: majs 71,188 ton, kli 7,897 ton, oljekakor 51,263 ton, kreatursfoder andra slag 7,694 ton.

Vad prisen å importerade fodermedel beträffar kan jag anförä följande av svenska lantmännens riksförbund meddelade pris pr. 100 kilogram i Stockholm under mars 1916 å vissa varor, nämligen vetekli 17:50; majs 20:25; glutenfoder 22; rapskakor 21; solroskakor 24:25; linfrökakor likaledes 24:25 samt bomullsfrökakor 25:50. Å andra platser i riket visa prisen vissa avvikelser för särskilda varuslag från Stockholmsprisen, ibland något högre, ibland lägre. Dessa pris äro givetvis vida högre än de under normala förhållanden gällande och skälen därtill äro väsentligen desamma, som förut anförts beträffande superfosfaten, nämligen högre pris i exportländerna och högre frakter. Ifall dessa pris jämföras med prisen å i Sverige producerade fodermedel såsom exempelvis havre och hö, torde dock knappast kunna sägas, att de utländska fodermedlens pris stigit i avsevärt starkare proportion än de inhemska. Om man jämför nyssnämnda pris med prisen å samma varor å Stockholms börs i mars 1914, visar sig att vetekliet stigit med ungefär 70 procent och övriga importerade fodermedel med 72—79 procent. Samtidigt hava prisen å havre och hö stigit med ungefär 70 procent.

Jag vill även framhålla, att enligt notering i Köpenhamn den 29 mars i år fodermedelsprisen ingalunda i allmänhet då voro lägre i Danmark än hos oss. Vetekliet kostade där 21 å 21:75 och rapskakorna 21:75 å 22:50. Dessa pris voro högre än de svenska, för vetekliet högst väsentligt. Bomullsfrökakorna kostade i Köpenhamn efter kvalitet 22:75 å 25 kronor, alltså

Svar å interpellationer.
(Forts.)

Svar & inter-
pellationer.

(Forts.)

något lägre pris än i Sverige. Solroskakor förekomma icke i den danska notering, som jag följt, men däremot sojakakor till pris av 23:90 à 25 och jordnötskakor 26:50 à 27:50. Den 27 april hade de flesta av dessa danska noteringar höjts med en eller ett par kronor, utom jordnöt, som sjunkit till 24:75. Vete-
kli uppges numera saknas. Dessa nu meddelade pris synas mig utvisa, att fullt ut motsvarande prisstegring som hos oss ägt rum i Danmark och att förhållandena där ingalunda äro bättre.

Det är i varje fall uppenbart, att det möter svårigheter att från statsmakternas sida utöva inflytande å priset för fodermedel, vilka icke produceras inom landet. Blott om importen sker direkt genom något statens organ, kan detta ske i viss utsträckning.

Beträffande den av interpellanten framhållna proportionen mellan prisen å importerade fodermedel och inhemsk brödsäd vill jag särskilt fästa mig vid prisen å majs och råg. Enligt noteringarna i Stockholm gällde rågen i mars 1916 20:50, under det att majsens pris, som nyss nämnts, var 20:25. Alltså kostade rågen blott 25 öre mer. I mars månad år 1913 var rågpriset 13 och majspriset 11:50, alltså var rågen då 1:50 dyrare. I mars 1914 voro samma pris respektive 13:50 och 11 kronor, utvisande att rågen då kostade 2:50 mer än majsens. Det är alltså tydligt, att majsens nu stigit mer än rågen, vilket naturligtvis beror på att majsens är en importerad vara, vars pris vi i Sverige icke i någon större mån kunna påverka. Vad rågen beträffar, vill jag erinra, att dess maximipris varit 22:50, alltså 2:25 utöver majspriset, vilket synes utvisa en ganska normal prisskillnad. Till följd av särskilda förhållanden hade emellertid under mars månad rågens handelspris sjunkit avsevärt under maximipriset. Därefter har det något höjt sig. Jag vill begagna tillfället att meddela, att den genom statens livsmedelskommission importerade rågen under denna vinter tillhandahållits kvarnarna till självkostnadspris, vilket icke understiger maximipriset.

Den nu gjorda jämförelsen mellan majs och råg synes mig icke utvisa, att något mera framträdande missförhållande kan sägas råda mellan prisen å dessa bägge varor. Någon bristande tillgång på råg kan i allt fall det jämförelsevis låga handelspriset på denna vara icke tyda på. Det är ju för resten allmänt känt, att det rent av mött svårighet för producenterna att få avsättning för sin råg. Samma svårighet möter, enligt vad jag inhämtat, även för kvarnarna att få köpare till rågmjöl. Det är att på det högsta beklaga, att allmänheten sålunda synes hava benägenhet att i sin hushållning frånga denna goda, i Sverige alstrade brödsäd.

Jag är emellertid den förste att erkänna, att de av interpellanten berörda förhållandena på fodermedelsmarknaden äro förtjänta av den mest oavlåtliga uppmärksamhet, och det är min strävan att söka i den utsträckning, som överhuvud är möjligt, göra allt för att bereda jordbruket tillgång till fodermedel i erforderlig mängd och till lägsta möjliga pris.

Vidare anförde

Svar å interpellationer.
(Forts.)

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att få framföra mitt tack till herr statsrådet för hans svar å mina spörsmål, men jag beklagar, att jag icke kan öka detta tack med uttalande av belåtenhet med avseende å tiden för svarets erhållande. Det är nämligen i dagarna tre månader sedan jag framställde min interpellation, och sedan dess ha förhållandena i så betydlig grad förändrats, att man nu icke kan följa de tankar jag i min interpellation uttalade, utan det är kanske andra som nu få göra sig gällande. I varje fall har man dock av det sena svaret satts i tillfälle konstatera, att mina farhågor hava besannats, och att det icke var en dag för tidigt frågan bragtes på tal.

Jag är villig erkänna, att i första hand dessa spörsmål äro ett jordbrukarintresse, men säkert är, att de i andra hand äro ett konsumentintresse för att ej säga ett landsintresse. Försummelserna på detta område drabba icke bara vår modernäring, jordbruket, utan de drabba i sinom tid konsumenterna och hela landet. Det är ju känt för oss alla, att lantbruket har för att få export av sina varor måst lämna betydliga kompensationer. För min del vill jag även nu, liksom jag i min interpellation gjort, erkänna, att det är rätt, att jordbruket får lämna ersättning, men jag vill också tillägga, att det är rätt endast så långt som det gäller ersättning till de samhällslager, de klasser, till vilka de små inkomsttagarna höra.

Såvitt jag har förnummit har icke från jordbrukarnes sida framkommit något klagomål mot regeringen härutinnan med undantag av det, som de sista dagarna kommit från smörexportföreningen, som begärt att priset å kompensationssmör skulle höjas med 25 öre per kilo. Jag anser för min del att från början smörfrågan lades felaktigt. Här borde säkerligen ha använts samma metod som beträffande fläsket: att endast de små inkomsttagarna hade varit berättigade att få köpa av detta kompensationssmör. Nu skall icke någon få mig att tro, att arbetarna i dessa tider, med en dagsinkomst mellan 2—3 å 5 kronor, ha råd att till sina familjemedlemmar köpa av det dyra mejerismöret, utan de torde nog i mycket stor utsträckning få använda sig av margarin, liksom, och det ber jag att få bestämt fastslå, säkerligen 50 % av de bönder, som tillverka mejerismöret, själva vid sitt bord hellre använda margarin än de köpa av det dyra mejerismöret. Nu är det mera den burgna befolkningen som köper kompensationssmöret. Det är småbönderna, och naturligtvis även de stora jordbrukarna, som få släppa till, men det är inkomsttagare av 5,000, 10,000 och 100,000 kronor, för att nu icke tala om dessa aktieägare i de stora rederierna, vilka vägra att till skäligt pris fortskaffa livs- och fodermedel till landet, som på lantbrukarnas bekostnad få köpa detta billiga smör. Hade saken i stället lagts på det andra sättet, så att

Svar å inter-
pellationer.
(Forts.)

endast de mindre bemedlade fått köpa kompositionssmör, hade aldrig konsumtionen av denna vara kommit att bli så stor som nu är förhållandet. I december månad 1915 uppgick åtgången av kompositionssmör endast till cirka 7 % av det tillverkade smöret, men har nu stigit till 32 %, d. v. s. till nära tredjedelen av hela landets tillverkning.

Därtill kommer beträffande kompositionen en annan sak. Den drabbar icke alls de lantbrukare, som endast producera mjölk och sälja densamma till städerna. Lantbrukarna här i Stockholms omnejd med godsägare Sederholm i spetsen, som ha fått lämna sin mjölk till ett pris av 20 å 21 öre per liter, fordra nu en höjning av ett par öre, vilket jag för min del anser vara mycket oberättigat, då de slippa lämna någon komposition av sin producerade mjölk. Under påsken var jag nere i Skåne. Jag deltog då i en stämma med det andelsmejeri jag tillhör, ett av de större i Skåne. Dit hade lämnats under 1915 omkring 11,000 kg. per dag, och genomsnittspriset för mjölken var cirka 14 öre per kg. Då förstå vi, att när vi, som uteslutande ha smörtillverkning och ej få högre pris, men skola lämna komposition av vårt smör, det är oberättigat av lantbrukarna omkring de större städerna att fordra en sådan prisförhöjning, som nu begäras.

Det gäller säkerligen för lantbrukarna att räkna och att räkna rätt, ty produktionen av mjölk och smör är för lantbrukarna en räknefråga. Är det så, isynnerhet om 1916 års skörd skulle bli dålig, att icke fodermedel till skäligt pris kunna importeras, så rådes jag, att det blir ganska trångt för konsumenterna i detta land, både för dem som konsumera mjölk och smör, ty säkert är, att om än en ladugård kan i medelmjölkning lämna 4,000 kilo mjölk per ko och år, så kan detta ganska fort nedbringas till endast 2,000 kilo mjölk per ko och år, och vad det skall ha för betydelse för landet och även för exporten, är lätt att förstå. Därför vänta vi, att regeringen måtte vidtaga lämpliga åtgärder, så att vi till ett rimligt pris, som understiger brödsädespriserna, kunna få importera fodervaror. På grund av de höga majspriser, som varit rådande, har det fodrats upp tusentals säckar både råg och vete, och det fodras dagligen upp brödsäd av sädesproducenterna. Detta är väl för övrigt icke så underligt. Man kan väl icke begära att lantbrukaren skall låta sin råg ligga eller sälja den till ett betydligt lägre pris än maximipriset och köpa den dyrare majs. Jag får här inom parentes säga, att de siffror, som herr jordbruksministern nämnde ifrån Stockholm, de passa rakt icke in på våra förhållanden. Det förvånar mig så mycket mera, som frakterna ju borde vara billigare till Skåne än till Stockholm, men vi ha icke kunnat köpa någon majs detta år under 22 öre kilo, och räknar man med frakt, transport, förmalning och kokning, så äro vi uppe i 24 å 25 kr. per 100 kilo. Då är det ju icke rimligt att begära, att jordbrukaren skall uppoffra sig och sälja

sin råg till ett billigare pris. Rågpriset har nu under den sista tiden varit nere i 21 öre och till och med därunder.

Ett annat område, som också berörts i min interpellation, är den mycket omdebatterade gödningsfrågan. Våra artificiella gödningsämnen, som äro så nödvändiga för vårt jordbruk, ha nu stigit så i pris, att *merkostnaden* per tunnland går till mer än själva arrendet på jorden. Läger man så därtill det också i interpellationen framställda spörsmålet angående torvströ, vilken vara icke har kunnat erhållas till rimligt pris ens sedan exportförbudet kommit till stånd och alltså varit oåtkomligt på grund av de höga priserna, så inser man, att även på grund härav vårt gödsel förråd kommit att betydligt gå ned, vilket måste menligt inverka på kommande skördar. Nu är att märka, att sedan kriget kom i gång, har vår import av särskilt superfosfat varit snart sagt avstängd, därför att de belgiska fabriker, som ju delvis ha tillgodosett oss med dessa gödningsämnen, redan i krigets början blevo avstängda eller raserade. Det är därför ganska intressant att se, huru superfosfatrusten begagnat sig av tillfället att höja priserna. Jag har till mitt förfogande siffror från fullt sakkunnigt håll, som visa, att om man utgår från priset på råfosfat och andra råmaterial, som behövas för tillverkning av superfosfat under vintern 1916, så blir priset 10 kronor per säck, däri inberäknat 63 öre per säck i fabriktionsvinst. Men detta har icke hindrat, att priset från fabrikerne sattes 2 kronor 80 öre över detta tillverkningspris. Detta gör med den årliga omsättningen av superfosfat i vårt land icke mindre än 4 miljoner kronor, som lantbrukarne alltså i överbetalning få betala. Priset per aktie i Stockholmsfabriken var i början av 1915 omkring 560 kr., men är nu uppe i 1,100 kr.

Det är ett gammalt bondeordspråk, som säger: »Kon mjölkar genom tanden», och det kan man tillämpa i stort sett på lantbruket. Kan man icke tillgodose lantbrukets behov både när det gäller gott utsäde och god gödning, så kan man icke vänta någon god skörd, och då lönar det sig bra litet för lantbruksstyrelsen att med Kungl. Maj:ts medgivande skicka ut cirkulär med uppmaning att öka brödsädesodlingen. Om det även detta år skall fortgå på samma sätt som hittills, så riskerar man på grund av de förhållanden, som jag här berört, att få sämre skördar i stället för bättre, och detta kommer att drabba konsumenterna och landet i sin helhet.

Man frågar sig nu: är det bara lantbrukarna, som böra hjälpa till med att tillgodose landets krav i kristider? Är det icke lika mycket andra näringars skyldighet att stödja, och särskilt de näringars, som, vi litet var känna till, ha gjort ofantliga vinster? Jag är på grund av tidningsuppgifter om styrelseberättelser för år 1915 i tillfälle meddela, att en sådan näring som rederinäringen har gjort mycket stora vinster. Sålunda har det stora Broströmska rederiet Ferm förtjänat icke mindre än 216 % av aktiekapitalet, Svenska Amerika—Mexiko-

Svar å interpellationer.

(Forts.)

Svar å interpellationer.

(Forts.)

linjen 120 %, ett annat av herr Broströms rederier Tirfing också 120 %, ett tredje av herr Broströms rederier Thule 75 %. Rederiaktiebolaget Svithiod har ökat sin vinst, som 1914 uppgick till 237,000 kronor, till 1,247,000 kronor under 1915. Sveaboblaget har tredubblat sin vinst från år 1914, och den utgjorde 1915 mellan 6 och 7 miljoner. Då man nu betänker, att dessa vinster till största delen ha uppkommit genom ökade frakter, är man färdig att avgiva en kraftig protest emot att icke regeringen i tid har tagit dessa rederier på det rätta sättet. Ty då det är möjligt att lägga kompensation på lantbruket, vår stora modernäring, så bör det också med litet god vilja vara möjligt för regeringen att lägga kompensation på en sådan näring som rederinäringen. I Norge har ju en proposition i sådant syfte redan framlagts, och den går ut på en avgift på tonnage, som skulle användas för nedbringande av priserna på livsmedel, fodermedel och gödningsämnen. Vi ha ju redan i statsverkspropositionen fått bebadat, att även vi skulle få ett förslag till rederiskatt, och detta förslag har just i dag inkommit på kammarens bord. Jag är därför icke i tillfälle att nu vidröra den frågan, men jag hoppas, att herr finansministern, trots det motstånd som denna skatt har mött från visst håll, har vågat lägga fram ett förslag, som i detta avseende kan komma både lantbruket och hela vårt folk till hjälp. Jag kan icke underlåta att i detta sammanhang läsa upp ett litet inlägg till regeringen från en person med stort inflytande, nämligen ledaren för högerpartiet här i kammaren herr Lindman som ju också är ordförande i sjöfartsföreningen. Han säger, enligt Stockholms Dagblad, bland annat följande: »En åtgärd av den art, varpå tanken här väckts — beskattning utöver den allmänna av en enskild näring — torde utan vidare kunna betecknas såsom föga överensstämmande med sunda och riktiga beskattningsprinciper. Den måste med rätta anses såsom en synnerlig orättvisa av de näringsidkare, som därav drabbas, och på den grund bliva synnerligen förhatlig, liksom ock de principiella konsekvenser, som därav kunna följa, torde i hög grad mana att avstå från användandet av en sådan utväg att fylla statens skattebehov. Det vore att slå in på en väg, som betänkligt närmar sig konfiskationens eller reduktionens form. Så snart konjunkturerna för en viss näring medförde en affärsvinst, som mera avsevärt överstege vad som kunde anses såsom medelförtjänsten, skulle då en väsentlig del av denna förtjänst indragas till statskassan. Detta måste skapa ett betänkligt osäkerhetstillstånd inom näringarna och förläma all företagsamhet inom desamma, då härigenom det rena godtycket blir normgivande för storleken av deras bidrag till det allmännas omkostnader.» Jag skulle här vilja fråga herr Lindman, om icke detta skäl med lika mycken rätt kan anföras, då det gäller den stora modernäringen, lantbruket. Är det att slå in på en väg, som betänkligt närmar sig konfiskationens eller reduktionens form

att genom kompensation beskatta rederinäringen, som gjort sådana ofantliga vinster, då måtte det väl i ännu högre grad vara detsamma då det gäller en sådan för vårt land betydelsefull näring som jordbruket. Jag kan emellertid icke följa herr Lindman i detta fall. Det var med intresse jag häromdagen hörde honom, då han i debatten om den stora utredningsmotionen stod här och krävde utredning angående gödselberedning och rördikning och sådant. Ja, det är saker, som vi i femtio år ha lärt och praktiserat, och därtill behövs ingen utredning. Men vad lantbruket behöver det är att vid kritiska tillfällen få ett handtag, och få vi endast avsättningsmöjligheter och råvaror för att tillgodose vår näring, då skall det nog ordna sig med avseende på dikning, gödselberedning, byggande av andelsmejerier och andelsslakterier med mera.

*Svar å interpellationer.
(Forts.)*

Här skulle man kunna anföra den gamla kristna satsen: »Bären varandras bördor.» Jag anser för min del, att under den kristid som nu råder, alla näringar både jordbruket och övriga, äro pliktiga att hjälpa till och stödja de mindre inkomsttagarna och arbetarna. Nu svarar man kanske från det håll, mot vilket jag riktar mig, att det icke är mer än rätt, att jordbruket särskilt får en kompensationsskatt, därför att det icke har någon krigskonjunkturskatt. Ja, jag undrar, om det skälet verkligen håller, därest man närmare undersöker förhållandena. För en ko t. ex., som man exporterar och som man får 200 à 250 kronor mer för nu än före kriget, skall man i kompensationsskatt erlägga 75 kronor, d. v. s. tredjedelen av den mervinst man gjort. Men att märka är, att då har man icke tagit i betraktande de dyrare foderkostnaderna för gödning av djuret. För övrigt vill jag påpeka, att vårt lantbruk lämnar varje vecka i kompensation över 1 miljon kronor, d. v. s. för år räknat över 50 miljoner kronor. Ingen har dock klagat och ingen knotar, men då väntar man också att regeringen, som har makten i detta fall, är beredd att vidtaga åtgärder, så att också de andra näringarna få stödja de behövande.

Om nu icke denna rederiskatt, vilken jag som sagt ännu icke varit i tillfälle att granska, kommer att hjälpa i den utsträckning som vi på lantbrukarhåll väntat oss, då måste regeringen på ett eller annat sätt taga till andra medel för åstadkommande av billiga foder- och gödningsmedel, till priser, som stå i rätt förhållande till de inhemska sadespriserna.

Jag har icke väckt dessa spörsmål på tal för att klandra regeringen, utan i stället för att regeringen skulle få stöd i den tanken, att även andra näringar böra komma till hjälp härvidlag. Jag kan dock icke fria mig från den tanken, att vår aktade jordbruksminister alltför lätt fallit undan för starkare intressen inom regeringen och låtit den stora tyngden ensamt gå ut över vår modernäring, lantbruket.

En god husbonde lägger ej allt större och större bördor på en villig arbetare, även om han samtidigt ger honom bra betalt, och

Svar å inter-
pellationer.
(Forts.)

låter de andra, som ha överbetalt, stå och titta på. Han riskerar då lätt att den villige försvagas. I varje fall ser han till att han får både goda verktyg och tillräckliga arbetsmaterial för att utföra ett gott arbete. Detta är också vad vi lantbrukare fordra, om vi skola kunna lämna den kompensation, som fosterlandet kräver av oss.

Herr Rydén i Malmö: Herr talman, mina herrar! Då jag till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet frambär det övliga tack, som alla interpellanter pliktskyldigst ägna den ledamot av statsrådet, som haft besväret och arbetet med att utarbета ett svar på den framställda interpellationen, så skulle jag ha varit glad, om jag kunnat till detta övliga tack föga ett erkännande av att det svar, som givits, hade varit tillfredsställande i fråga om det sätt, på vilket de önskemål, som interpellationen inneburit, blivit tillgodosedda. Jag vill också, innan jag går vidare, uttala en viss liten förlägenhet över att den fråga, som jag har väckt, har kommit att bli sammankopplad med den andre interpellantens uppträdande här, ty jag får verkligen säga, att den pyramidala tilltagsenhet, som man mötte i detta anförande, då de skånska agrarerna klaga över dåliga tider, den har jag för min del mycket svårt att förena med det viktiga spörsmålet om ett nedbringande av levnadsomkostnaderna, som varit det bärande motivet för min interpellation.

Jag skall be att här få säga några ord angående fraktfrågan, då den frågan utan tvivel är den grundläggande och i detta ögonblick den allra viktigaste i avseende på vår livsmedelspolitik, och även om man icke ser så rent klassegöistiskt på dessa saker och ting, som den föregående ärade talaren enligt min uppfattning gjorde, så får man ju dock erkänna, att i frågan om våra livsmedelspriser inrymmas både frågan huru vi skola kunna få billig spannmål och frågan huru vi skola kunna få hem billiga fodermedel.

Frakterna ha stigit, det påpekade jag redan i min interpellation, alldeles oerhört. Jag skall be att få ytterligare nämna några siffror till belysande av huru dessa fraktsatser alltjämt ha stegrats. Jag anförde i min interpellation, att en normal frakt från La Plata-landen och hit till västkusten utgjorde 16 kronor per ton. Vid det tillfälle, då jag framställde min interpellation, utgjorde fraktsatsen 130 kronor, och dagens pris, varom jag införskaffat mig uppgifter, utgör för vete 135 kronor och för majs 145 kronor per ton. Det är sålunda en stegring, som icke är en av de största, men jag vill i varje fall påpeka, att det är ungefär tio gånger den normala fraktsatsen som nu betingas vid hemförande av spannmål och fodermedel från La Plata-landen. Stegringen är än större i fråga om foderkakor. Den normala fraktsatsen från Nordamerikas sydstaten t. ex. från Savannah utgör 15 kronor. Vid tiden för interpellationens framställande var den 81 à 90 kronor, och enligt dagens noteringar utgör den

110 kronor. Frakterna från Newyork äro normalt 3 kronor per quarter, 19 kronor vid tiden för interpellationens framställande och i dag 22 kronor. I ton räknat blir det 13 kronor under normala förhållanden, 81 kronor vid tiden för interpellationens framställande och 95 kronor idag.

Seur å interpellationer.
(Forts.)

Jag vill komplettera dessa fraktuppgifter med att nämna, att frakterna å stenkol, som normalt kunna sägas hålla sig för samma route, nämligen från England till t. ex. Malmö, till 4 å 5 kronor per ton, i dag uppgå till 38 kronor. Man förstår ju, vilken ofantlig betydelse detta måste ha. Om man tager t. ex. priset på foderkakor, som normalt är 15 kronor och i dag 110 kronor per ton, så har man en ökning på 95 kronor per ton, d. v. s. 9 kronor 50 öre per 100 kg., och om en del därav betingas av krigsförhållandena, så är det uppenbart, att en betydande del av denna merfrakt kommer som en direkt krigsvinst tillgodo de redare, som arbeta på transatlantisk sjöfart. Och på samma sätt är det med spannmål, som fördyrats med 120 kronor per ton eller 12 kronor per säck genom de höga frakterna. Om man kan säga, att en ökning av 20 kronor per ton är betingad av krigsrisk, så ha vi 10 kronor per säck som extra beskattning åt rederinäringen för det vete, som hemföres från La Plata-länderna. Det är klart, att vi till slut komma till sådana förhållanden på detta sätt, att det icke finnes någon annan utväg för att komma ur det än att taga i med hårdhandskarna mot en sådan uppskörtning av den svenska allmänheten, i den mån det rör fodermedel och livsmedel. Herr finansministern förklarade, att regeringen gjort vad den kunnat. Den har under höstens lopp någon gång haft sammanträde med ett antal redare, och de ha utfäst sig att erlægga en särskild tonnageavgift per bruttoregisterton för fartyg över 300 ton, och denna har inbringat 700,000 kronor. Det är emellertid en droppe i havet, när det är fråga om saker som dessa. Jag har varit i tillfälle att bläddra litet i den proposition angående extra tonnageavgift för rederinäringen, vilken nyss avlämnats, och som skulle innebära en tonnageavgift på 7 kronor per ton för ångfartyg, som äga över 700 tons dräktighet, och ett lägre belopp för segelfartyg. Man beräknar att denna avgift skulle inbringa 5,000,000 kronor, som skulle användas till nedbringande av priserna på livsmedel och fodermedel. Vad innebär detta i sak? Importbehovet av spannmål och fodermedel kan beräknas till — låt mig säga — 500,000 ton. På detta sätt skulle frakterna minskas med 10 kronor per ton d. v. s. 1 krona per säck spannmål och 1 krona på varje 100 kg. foderkakor. Men när stegringen är 8, 9, 10 kronor per 100 kg., så förstår man, att åtgärden är ett palliativ. Den betyder ej tillräckligt för att utöva något verksamt inflytande på denna abnorma prisstegring.

Ännu en sak. Jag vill ej uttala något omdöme om själva denna beskattningsform, men jag tror ej, att det är rätta sättet att kunna möta stegringen på livsmedelsprisen att göra, såsom regeringen gjort, ty när man gör så, kommer rederinäringen,

*Nöar & inter-
pellationer.
(Forts.)*

som behärskar det hela, så länge regeringen undviker att använda sig av de maktmedel den har, att ta ut dessa penningar genom överfrakter, som vi få betala, därigenom att de höga frakterna, och det går ut över oss alla. Detta är ej rätta sättet att möta en oskäligen prisstegring av priserna å livsmedel och fodermedel.

Herr finansministern hade — och det stämmer ju överens med hela den nuvarande regeringens allmänna kynne — en mycket dålig tro på möjligheten att kunna göra något med stöd av maximiprislagen. Nu har regeringen fått den mot sin vilja, och det tycks vara dess absoluta föresats, att vad riksdagen hittar på utan att det kommer från regeringen, skall man ej använda sig av. I alla fall har denna maximiprislag funnits till dess förfogande. Jag skall säga, hur jag tror att man kunnat gå till väga, om ej herr Broström suttit i regeringen och några andra, som haft med detta att skaffa. Hade det varit en man med något hårda händer på herr finansministerns plats eller eljest i regeringen, hade den följt det uppslag, som en redare framförde på det sammanträde, varom herr finansministern talade. Han gjorde ett anbud, att, om herr Broström och någon annan av de större redarna ville gå med på att åtaga sig hemförandet av en del av landets fodermedel och livsmedel, så skulle han åtaga sig fjärdedelen därav och hemföra den till skäliga priser. Detta har meddelats mig från flera olika deltagare i denna konferens, och jag tager därför för givet, att någon missuppfattning ej kan föreligga. I varje fall är ju denna tankegång riktig. Om regeringen hade med maximiprislagen i hand kallat in herr Broström — jag förutsätter då, att han varit en vanlig skeppsredare — och generalkonsul Johnson och chefen för rederiaktiebolaget Luleå—Ofoten såsom varande några av våra största redare på transatlantisk fart och sagt till dem: »Mina herrar, här i landet lider folket otroliga svårigheter på grund av höga priser, och lantbruket uppskörtas oskäligt genom höga priser på fodermedel. Om ni vilja förbinda er att föra hem vad landet behöver till skäliga fraktpriser — ni skola få betalt för kostnaderna och skälig vinst därtill — så få ni sedan njuta fördelarna av det nuvarande tillståndet i fråga om allt annat. I annat fall använda vi maximiprislagen och fastställa fraktsatser med stöd av denna för er.» Jag är säker om att, om de funnit, att det varit allvar i en sådan framställning, så hade herr Broströms och de andra rederichefernas goda förstånd sagt dem följande: det behöves ju icke mer än att vi göra en resa eller två med våra fartyg för att hemföra detta, och sedan ha vi ifråga om det andra rätt att helt och fullt förtjäna på de höga frakterna. De hade varit dåliga affärsmän, om de ej gjort det. Atminstone vill det förefalla så. Så borde enligt min uppfattning regeringen gått till väga.

Nu säger man, att det vore hårt att så behandla ett antal redare. Nej, vi ha full moralisk rätt till detta. För det första

äro de svenskar och böra ej få rent plundra ut den stora massan av folket, men den rättsgrunden kanske icke räcker för alla. Men det finnes en annan rättsgrund, nämligen den att dessa redare fått statens särskilda omvårdnad och understöd för att hålla sin näring uppe. En stor del av dessa redare har haft rena statssubventioner uppgående till flera hundra tusen kronor och i vissa fall till miljoner kronor. Och ett antal av dem har åtnjutit statsunderstöd genom rederilån mot en ränta, som avsevärt understiger den normala. Ligger det någon moralisk orätt i att, när de på detta sätt under bekymmersamma tider fått statens särskilda understöd, hålla på att de i dessa tider, då de förtjäna oerhört glupskt, skola i någon mån vara människor och ej skinna det fattiga folket, utan taga hem vad landet behöver av livsmedel och fodermedel? Jag kan ej finna den ringaste orättvisa mot dem däri, och jag tror till och med att, om det varit en regering, vilken haft litet hårdare händer än den nuvarande gent emot jobberi i allmänhet och oskäligen förtjänster, så hade den saken ordnat sig, visserligen under protester från redareföreningen och kanske även från amiral Lindmans förening, Sveriges allmänna sjöfartsförening tror jag den heter, men de hade funnit sig i det, och det hade icke skett dem någon som helst orätt.

Jag vill även säga, att jag tycker, att regeringen ej skött hela denna fråga om tillgången på fartyg och tonnage som den bort. Vi minnas, hur det var med försäljningen av fartyg. Det gick så till, att regeringen tog itu med saken först när man fått en femtedel av hela tonnaget förskingrat. Och jag har mig bekant, att framställningar upprepade gånger gjordes under lopet av förra året, vari uppmärksamheten fästes vid denna förskingring av tonnage som fick fortgå, men det oaktat ingrep icke regeringen förrän på så sent stadium att, när riksdagen kunde fatta sitt beslut, hade redan en stor förskingring ägt rum, och det var ej ens möjligt att rädda det antal fartyg, som berörts i min, i det sammanhanget väckta motion, utan regeringen fann sig på grund av sin tidigare intagna ståndpunkt nödsakad medgiva, att även dessa fartyg fingo utföras. Jag beklagar, att man ej i tid sett upp med detta utan nu kommit i dessa svårigheter. Jag tror, att andra kammaren behjärtar den senaste propositionen från regeringen på detta område, som avser förbud för fartyg att gå på rent utländsk fraktfart i vissa fall. Det tror jag helt visst, och det är en nödvändig och god åtgärd. Men på detta område så väl som på många andra har regeringen, när det gällt att behandla vår livsmedelspolitik och frågor som sammanhånga med denna, varit för sent ute. Det är olyckan. Och därför har regeringen en hel del av ansvaret för de svårigheter, i vilka vi kommit icke minst genom de höga frakterna och den åderlåtning av svenskt tonnage, som fick fortgå under slutet av förra och början av detta året.

Herr Somelius: Herr talman! Jag begärde ordet med

Svar å interpellationer.
(Forts.)

Svar å interpellationer.
(Forts.)

anledning av ett yttrande av herr statsrådet och chefen för finansdepartementet i hans svar på den till honom ställda interpellationen, men jag har sedan dess blivit delvis förekommen av den siste ärade talaren. Jag vill särskilt framhålla, att om regeringen vidtagit den kanske något hårdhänta men i varje fall som jag tycker mycket förståndiga åtgärden att förhindra försäljningen av tonnage till utlandet ett år tidigare än som skedde, så hade mycket ställt sig annorlunda i vårt land. Jag tror, att blott från staden Hälsingborg, som driver en avsevärt stor rederinäring, huvudsakligen i trampfart, ha under det sista halvåret åtminstone ett trettiotal ångfartyg blivit avyttrade. Nu är emellertid den saken gjord. Jag vill icke klandra regeringen för detta, ty det är icke gott att veta, vilka mått och steg som i kritiska tider böra iakttagas. Men jag ber ändå att vid detta tillfälle få erinra om att det finnes även en och annan åtgärd, som skulle kunna lända till att öka det tonnage, som för livsmedelsbefordran är erforderligt. Jag ber få påpeka, vad regeringens medlemmar själva torde veta, att i Finska viken och i finska hamnar ligga icke mindre än 21 svenska segelfartyg, enligt uppgift värda tillsammans cirka en miljon kr., som icke kunna komma loss. Och det förefaller, att det icke är alldeles omöjligt att få dessa befriade ur sin fångenskap. De äro övergivna av sina besättningar, och deras ägare lida naturligtvis under dessa sjöfartens gyllene tider stora förluster, som äro högst beklagliga, så mycket mera som ägarne fått vidkännas huvudsakligen de hårda tiderna utan att ha fått vara med om de goda. Jag ber få rikta en vördsam hemställan till regeringens medlemmar, om icke något i detta ärende kunde göras för att hjälpa dessa fattiga redare, som i finska hamnplatser sedan 1914 haft sina fartyg liggande i överksamhet. Emellertid finnes det även andra fartyg, ångare, som på samma sätt försatts i ofrivillig överksamhet. Jag vill endast erinra om att ett rederi i Hälsingborg har en ångare på nära 5,000 ton, som engelsmännen lagt beslag på, men som icke blivit frigjord. Slutligen har emot en kolossal deposition av kontanta medel det lyckats att få den tillbaka, men man vet icke hur det går med det pantsatta kapitalet eller ångaren, när prisrätten en gång faller sitt utslag.

Den siste talaren har antytt, att regeringen borde använda maktmedel med avseende på det svenska tonnages disposition för livsmedelsbefraktning. För min del tror jag icke det är den rätta vägen. Men däremot tror jag, att det icke skulle varit och icke borde vara alldeles omöjligt att på godvillighetens väg komma överens med svenska rederier om fraktande av de varor vårt land behöver till skäligt pris och kanske till något lägre pris än de i den internationella fraktmarknaden gällande. Det gäller i detta fall huvudsakligen fartyg i trampfart och således den rörelse, som man här i kammaren i regel undervärderat, då det torde ha visat sig, att de i högre grad än linjebefraktare, d. v. s. fartyg som gå på bestämda trader, befordra landets export och import. Jag tror icke det skulle vara så alldeles omöjligt att få till stånd en överens-

kommelse. Man finge naturligtvis i så fall vädja till deras fosterlandskänsla, deras skyldighet mot deras eget fädernesland, och jag är alldeles övertygad om att icke heller rederinäringens idkare äro okänsliga för talande skäl. Det har väl i varje fall varit en mycket god tid för rederinäringens män, ehuru väl jag anser, att om man nu skall så hårt betunga tonnaget med extra beskattning som nu är föreslaget, så kan det synas som om man sökte efter ett sätt att stäcka rederinäringens lovande utveckling. Men då torde det också böra bli en statens skyldighet att hjälpa rederierna under kommande tidsperiod, då de väl som vanligt i många fall knappast torde få någon årlig utdelning.

Angående herr Rydén's uttalande att redarna ha vissa skyldigheter mot staten, på den grund att staten har uppmuntrat rederinäringen och visat den sin särskilda omvårdnad, så är detta visserligen sant vad beträffar linjefrakten men däremot icke vad beträffar trampfartyg. Redare för fartyg i trampfart ha visserligen fått understöd i så måtto, att de fått rederilån emot, såvitt jag kan erinra mig, $4\frac{1}{2}$ % ränta, men helt säkert ha åtminstone de allra flesta av dessa rederier till stor del återhonorerat dessa lån. Jag vill icke säga, att alla gjort det, men jag vet, att många gjort det.

Emellertid har jag med dessa ord särskilt velat fästa uppmärksamheten på de 21 seglarne i Östersjöprovinserna och även andra fartyg, som äro beslagtagna och ligga i överksamhet här och var. För övrigt har jag intet yrkande, herr talman.

Herr Palmstierna: Herr talman! Den ärade herr finansministern lät förstå att beträffande tonnagebristen skulle regeringen i själva verket ha gjort vad på den ankommer. Herr statsrådet får emellertid ursäkt mig, om jag säger, att den som följt händelsernas utveckling på detta område långt ifrån kunnat dela hans mening.

Vi erinra oss kanhända, då hans excellens utrikesministern vid början av förliden riksdag icke utan sedvanlig högtidlighet annonserade den blivande redarekonferensen och vad den skulle uträtta. Redarekonferensen gjorde ju fullständig bankrutt. När detta påpekades här, var ju också herr finansministern närvarande i kammaren, och han tillförsäkrade oss då, att han skulle fortfarande tränga frågan närmare in på livet. Men jag må väl säga, att ehuru detta löfte gavs till kammaren, har resultatet av det icke blivit vidare stort. Redan under våren gjordes ju inom kammaren yrkande om att regeringen skulle effektivt inskrida genom att tillförsäkra sig själv tonnage. Men därav hörde vi ingenting. Ganska tidigt på höstsidan kom så kungl. kommerskollegium med denna begäran om viss tonnageavgift, en krona, som skulle lämnas frivilligt. Det dröjde åtskillig tid innan regeringen fattade något beslut i detta ärende, och i själva verket var denna avgift av så blygsam beskaffenhet, att man näppeligen bör ha någon anledning att räkna med den under den rådande situationen.

Vad som påyrkades i riksdagen under våren 1915 var ju, att re-

Svar å interpellationer.
(Forts.)

Svar å inter-
pellationer.
(Forts.)

geringen skulle begagna sina möjligheter för att tillförsäkra sig tonnage och därigenom möjlighet att få in fodermedel och andra varor, som äro för lantbrukets och landets behov erforderliga. Emellertid har om den saken ingenting avhörts. Och vi höra i dag av herr finansministern, att han icke anser den vägen lämplig. De skäl som förebbringas äro bland annat, att i själva verket något förbilligande icke därmed skulle åstadkommas. Jag tillåter mig verkligen anse det alldeles otroligt, att någonting sådant som det han här framhåller skulle inträffa, då man betraktar de bokslut, som rederierna över lag haft att uppvisa. Inför dessa bokslut måste man ju säga sig, att för den händelse regeringen i god tid hade ordnat denna fråga, skulle man kunnat åstadkomma det förbilligande för konsumenterna i landet, som nu går ut i form av vinster till rederierna. Det är över huvud taget den karakteristik, som man i mångt och mycket skulle vilja giva över regeringens handlande i dessa viktiga frågor, att den kommer för sent. Det är dessa långa dröjsmål, när rask handling kräves, som kostat landet så mycket.

Det var emellertid icke för att närmare gå in på vad herr finansministern sade i sitt interpellationssvar, som jag begärde ordet, utan det var närmast med anledning av den interpellation, som herr jordbruksministern besvarade. Jag vill då säga, att när herr Bengtsson i Norup talar här å lantmännens vägnar och klagar över bristen på fodermedel och svårigheterna för lantbrukarne, så föreligger givetvis ett absolut *gemensamt* intresse för konsumenterna och lantmännen i nödvändigheten för oss att kunna få in de kraftfodermedel, som behövas för kreaturens närande. Det är ju rent olidliga förhållanden nu för vår huvudstads befolkning. Jag har den äran att vara ordförande i dess livsmedelskommission, och där äro vi jämt och ständigt i den bekymmersamma situationen att möta prisstegringar. Mjölken t. ex. har ju stigit från 14 till 16, till 19 och 21 öre, och nu kastas det fram, att den skall upp till 23 öre. Vi tvingas till att begära maximipris på mjölken i Stockholm och begära exportförbud å smör eller reglering av och större inskränkning i smörexporten. Alltid stöta vi på samma sak, alltid få vi samma svar från lantmännen och från mjölkdistributörerna i Stockholm: det är bristen på kraftfoder som vållar svårigheterna; kreaturen kunna icke få den näring, som är erforderlig. Och här mötas således konsumentens och producentens intresse i en för landet synnerligen vital fråga.

Men det kan hända å andra sidan, att konsumenten och producenten skilja sig något, och jag vill liksom den ärade talaren på Skånebanken säga, att jag är icke övertygad om att herr Bengtsson i Norup och hans meningsfränder inom hans yrke äro så alldeles utan skuld till vad som här sker, liksom å andra sidan jag skulle vilja säga, att jag för min del har den livliga övertygelsen, att även den ärade herr jordbruksministern — kanske jag icke skall säga jordbruksministern, utan jag vill säga regeringen — i denna fråga i visst avseende icke tillräckligt tillvaratagit *samtliga* de intressen det är fråga om.

Hur är det i själva verket här? Det förefaller mig, om jag nu

tager speciellt spørsmålet om kraftfodermedlen, som om kanske även där man hade skattat åt samma sak, som i så många avseenden rörande krisen visat sig vara till skada för samhället, nämligen att man låtit *vinstbegäret* gå före det allmännas krav. Hur har nämligen exporten av livsmedel bedrivits i Sverige? Jag talar då huvudsakligen om smör och fläsk, under det att jag icke skall beröra köttfrågan i övrigt.

Som vi kanske erinra oss gick före krigsutbrottet icke mindre än 80 % av vår smörexport direkt till England, 18 1/2 % gick via Danmark till England, och 1 1/2 % gick direkt till Tyskland. Av vår fläskexport gick 70 % minst till den engelska marknaden. Nu har en fullständig omkastning av detta ägt rum. Det var vidare så att grädde gick förut visserligen även till Tyskland men den huvudsakliga marknaden var för övrigt England och Frankrike. Och över huvud taget var det så att England försågs med våra varor på livsmedelsmarknaden. Ifrån maj månad 1915 har emellertid en total omkastning skett, så att vi kunna säga oss, att även sedan smörexportförbudet införts hösten 1915 och även efter de regleringar av fläskexporten, som skett genom överenskommelse med fläskexportörerna, går, som mejerikonsulenten *Hultman* yttrat. »lejonparten» av vår export till Tyskland. Och man torde kunna säga, att omkastningen är nästan total, så att både svenskt smör och svenskt fläsk nästan försvunnit ur den engelska marknaden.

Nu veta vi å andra sidan, att det kraftfoder, som vi företrädesvis behöva, givetvis är de franska jordnötskakorna, liksom det är via Londons marknad, som vi förses med kraftfoder i stor utsträckning.

Då kan man ställa det spørsmålet, huruvida vi under krisen förfarit riktigt, huruvida med hänsyn till dagens behov och framtidens krav lantmännen, enkannerligen skåningarna förfarit riktigt, när de bedrivit exporten på detta sätt, och huruvida vår ärade regering, när den icke ingripit och sökt åstadkomma en reglering av exporten, har tillgodosett vad som i själva verket är ett *svenskt* intresse och allena ett *svenskt* intresse.

Jag tror det kan vara av någon vikt att belysa detta. Här ha under krisen beträffande denna fråga gång på gång synnerligen enträgna framställningar gjorts från vår lantbrukskonsulent i London, och därtill kommer också, att de skånska jordbrukarna från honom ha fått direkta och omedelbara framställningar med varningar för vad som kunde inträffa. Låt mig läsa upp ett par yttranden, som han haft i sina rapporter.

I aprilrapporten 1915 t. ex. säger han beträffande smör och bacon: »Sveriges export av dessa artiklar har som synes av min rapport gått betydligt tillbaka, vilket naturligtvis måste beklagas från mer än en synpunkt, men framför allt av den orsaken, att man här anser att nedgången är beroende på en motsvarande ökad export från Sverige till Tyskland. Jag har velat beröra denna sak, då jag anser den vara av mycket stor betydelse för vår framtida export till England. Jag vill också förutskicka den anmärkningen, att mina här nedan gjorda uttalanden endast äro förestavade av omtanke för

Svar & interpellationer.
(Forts.)

Svar å inter-
pellationer.
(Forts.)

vår export och hava inga som helst andra motiv.» Orsaken till nedgången går han in på i en annan rapport, men även där uttalar han en varning. I julirapporten 1915 skriver han så här: »Vad den svenska exporten angår har den sedan början av maj helt och hållet upphört, åtminstone såvitt jag vet. Detta är naturligt nog i hög grad beklagligt, ty då en gång efter kriget vår export på England kommer att återupptagas, få vi säkerligen genom lägre priser söka återköpa våra gamla förbindelser. Naturligtvis kommer avsättningen av vår bacon på härvarande marknader i hög grad att vara beroende på tillförseln av bacon och köpeförmågan hos allmänheten.» I oktober-rapporten skriver han så här: »Under de första veckorna av oktober stego priserna till en fenomenal höjd, nämligen till över 200 sh. pr cwt. Orsaken härtill är den stora knappheten på allt slags fett i Tyskland och Österrike, varför dessa båda länder köpt upp allt smör de kunnat i de skandinaviska länderna och Holland, oberoende av pris. Följden av dessa höga priser här blev emellertid ett så gott som fullständigt avstannande i marknaden för skandinaviskt smör, och prisen sjönko mycket hastigt. Man reagerade mycket starkt emot att man här skulle tvingas att betala lika höga priser som tyskarna, i trots av att någon smör- eller fettnöd ej alls förefanns.»

Även i rapporter ställda till lantbruksstyrelsen uttalar han, att det har framhållits ytterligare nödvändigheten av att vår export till England av födoämnen ej ginge ned. Exporten till Tyskland finge ej ökas på samma gång som exporten till England minskades, ty i så fall komme med all säkerhet vår foderämnesexport därifrån att stoppas. Vidare framhölls det, att vi i Sverige måste förstå, att England givit tillstånd till denna foderämnesexport till Sverige *på det villkor*, att vi i utbyte sände den myckenhet av våra födoämnen, som vi ej behöva för egen konsumtion. till England.

Vidare har han också framhållit detta i en annan skrivelse, vilken är ställd till skåningarna, nämligen till den skånska smör-exportföreningen. Och den lyder på följande sätt: »Det är Eder möjligen bekant, att engelska regeringen hittills har tillåtit oss en import av 5,000 ton foderämnen per månad från England. Denna exporttillåtelse har givits Sverige under den förutsättningen, att Sverige i gengäld skulle exportera de födoämnen, som det icke behöver för egna behov. till Storbritannien, eller åtminstone att vi proportionsvis skulle söka uppehålla vår export av födoämnen till Storbritannien.»

Jag vill över huvud taget säga, att vad som här anföres, alltsammans är sådana saker, som stått refererade i tidningspressen och vidare i offentliga handlingar. Det är ingenting som här meddelas, som icke är av den beskaffenheten, att icke den allmänna diskussionen på såväl lantbruksmöten som i övrigt rört sig med dessa frågor. Här framhålles således tydligt, att under den förutsättningen, att vi bibehållit vår normala export till England, skulle garantien för den import, som var avtalad, fortfarande ha förelegat. Men nu har emellertid på grund av den totala omkastningen i vårt export av lantbruksprodukter vederbörande inom den engelska marknaden icke

ansett sig vara bundna av detta avtal. Givetvis har denna omkastning av exporten från Sverige berott på de faktiska förhållandena, nämligen den mariginalvinst som erbjudits av den tyska marknaden utöver den engelska. Men denna vinst för dagen, för månaden och för året har å andra sidan medfört detta högst betydande försvårande av importen av kraftfoder till Sverige. Jag behöver icke angiva motivet, som naturligtvis är ett engelskt politiskt motiv. Men så föreligger denna fråga. Och man kan ju nu så långt efteråt — då i själva verket spørgsmålet icke är så aktuellt, därför att vi nu snart släppa ut våra kreatur på bete — spörja: var denna politik riktig? Har man över huvud taget från lantmännens sida sökt tillgodose också den synpunkten, att landet får in lämpliga kraftfodermedel? Vi ha så mycket större skäl från konsumenternas sida att ställa detta spørgsmål till lantmännen och regeringen, som den *danska* regeringen, klart inseende att detta kunde bli resultatet, omedelbart ingrep. Och den *danska* regeringen har också procentuellt reglerat exporten, så att man bibehåller ungefär det normala som var förut. Därmed har Danmark i varje fall beträffande mängden lyckats bli något bättre tillgodosett än Sverige, ehuru prisfrågan ligger väsentligt utanför detta, eftersom ju priserna bestämmas också av andra faktorer än mängden, såsom förhållandena nu blivit.

Man kan följaktligen för dagen fråga sig, huruvida icke vi kommit i en situation som skadar landet, därför att man icke beaktat den synpunkt, som här är framställd. Jag vill för min del uttryckligen betona, att här föreligger ett i eminent grad rent *svenskt* intresse. Och alla andra intressen fränser jag. Jag vill också säga, att det är alldeles givet, att för vår del är det icke fråga om att eftergiva på någonting, som är våra intressen, utan naturligtvis bör man om möjligt söka få sådana kompensationer till stånd i fråga om kraftfodervarorna, som äro för oss gagneliga. Men det är i själva verket den enorma omkastning som gjorts utan vidare, som medfört bland annat de svårigheter, i vilka vi nu befinna oss.

Så vill jag spörja, huruvida man med hänsyn till framtiden verkligen är på den rätta vägen. Vår lantbrukskonsulent i Berlin har för icke länge sedan uttryckligen framhållit, att man kan icke för framtiden tänka sig ett bibehållande av den tyska marknaden. Följaktligen komma vi att bli utestängda från den tyska marknaden. Men den engelska marknaden ha vi själva lämnat, och där kanske vi få, som vår konsulent i London yttrade, köpa oss igen för dyra pengar vad vi lämnat.

Jag har velat framhålla detta såsom ytterligare ett moment, som visar, att man kanhända måste ställa frågan i en något annan kásus, än den ärade intrepellanten gjort. Dessa synpunkter kunna icke skjutas åt sidan. Lantmännen ha icke velat lyssna till detta. Den skånska smörexportföreningen har ganska fränt upptagit alla framställningar av detta slag. Och det tror jag kommer att lända till en viss skada, som också nogsamt framgår av den interpellation, som blivit i dag besvarad.

För övrigt vill jag säga, att enligt min uppfattning det ligger

Svar å interpellation.
(Forts.)

Svar & inter-
pellationer.
(Forts.)

i vårt välförstådda intresse, att denna sak ordnas och att vi konsumenter också böra söka medverka till att få behovet av kraftfodermedel för kreaturens näring tillgodosett. Och det förefaller mig även, att från lantmännens sida det är en sund och klok neutralitetspolitik, att man bibehåller gamla affärsförbindelser som man har, såvitt icke särskilda rubbningar åstadkommas av tvingande omständigheter. Men läget är sannerligen bekymmersamt som det är, ty visserligen har herr jordbruksministern meddelat, huru importen av kraftfodermedel ställde sig tidigare under åren 1914 och 1915, men å andra sidan har det framgått av hans siffror, att icke minst under sista halvåret har kraftfoderimporten allt mer och mer gått ner, vilket naturligtvis inverkar på hela frågan om vår kött-handel, vår mjölk-, ost- och smörhandel.

Vidare synes det alldeles påtagligt, att svårigheterna fortfarande äro av den beskaffenhet, att de måste om möjligt övervinnas. Och jag har velat påpeka denna angelägenhet under förvisning om att regeringen ville taga den under mera verksamt beaktande, än som kanske varit fallet under det senaste halvåret, så att man icke även i detta avseende skall fördröja sig ännu en gång. Naturligtvis är det alldeles givet, att man icke får släppa den synpunkt, man som *svensk* bör lägga på frågan.

Herr Svensson i Eskilstuna: Herr talman, mina herrar! Det framhölls av herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, att från statens livsmedelskommissions och regeringens sida ägnats ett ingående och varmt intresse åt frågan om import av kraftfodermedel. Jag tror för min del, att man är skyldig att vitsorda, att det från statens livsmedelskommissions sida och även från herr jordbruksministerns sida har ådagalagts ett varmt intresse och har kommit till synes en strävan från de båda hållen att befrämja importen av kraftfodermedel och andra för jordbruket behöfliga varor. Men jag tror å andra sidan att det måste sägas, att denna strävan från kommissionens sida och från herr jordbruksministerns sida ingalunda har vunnit det behöriga beaktande, som man haft anledning vänta på de håll, där frågan om importen faktiskt regleras. Jag nämner statens handelskommission och utrikesdepartementet. I den samverkan från dessa institutioners sida, som har varit en nödvändig förutsättning för att nå ett fullt tillfredsställande resultat, har det nog brustit väsentligt, och jag kan icke underlåta att säga i detta sammanhang, att det förefaller, som om detta skulle stå i samband med en *allmän* tendens, en tendens nämligen att uti det varuutbyte som ju är det väsentliga i vår nuvarande handelspolitik, sätta omsorgen om bevarandet av våra livsmedels-tillgångar och tillgodoseendet av dessa i *andra* planet, att betrakta dem som intressen av *andra* ordningen, som få stå tillbaka för andra intressen. Det torde vara så, att för vår egen konsumtion betydelsefulla livsmedelstillgångar utnyttjas, med förkärlek kan man säga, i bytesaffärerna, att de användas som

bytesobjekt, under det att man av andra av våra stapelartiklar icke gör i detta avseende det bruk, som man borde kunna göra och som man i första hand borde göra. Och på samma sätt synes importen av livsmedel och vad som behövs för att framställa livsmedel också på bestämmande håll betraktas såsom en angelägenhet av mindre vikt. Jag har i detta sammanhang velat påpeka önskvärdheten av, att man på vederbörligt håll i högre grad än hittills måtte handla efter den uppfattningen, att våra livsmedelstillgångars tillgodoseende icke är ett andrahandsintresse, som skall stå tillbaka för andra intressen, utan att detta intresse är väl så viktigt som många andra, som nu tillmätas en avgörande betydelse.

Beträffande herr Bengtssons i Norup anförande vill jag först och främst taga fasta på en sak, nämligen hans kategoriska förklaring, att det icke är motiverat och tillbörligt att vidtaga den höjning av mjölkprisen i Stockholm, som nu är å bane från vissa lantbrukarkretsars sida här i trakten. Det skulle emellertid förvåna mig, om detta uttalande icke med samma fog skulle kunna kompletteras av någon lantman från Stockholmslänsbänken med den förklaringen, att de skånska smör-exportörernas begäran att få höja smörprisen också är otillbörlig och icke på något sätt motiverad.

Vad i övrigt beträffar herr Bengtssons i Norup anförande, så gick genom detsamma en klagolåt å de betryckta jordbrukarnes vägnar, en klagolåt, som vi alltför väl känna till, och som framför allt de mycket väl känna till, som äro i tillfälle att i dessa frågor komma i beröring med de skånska agrarerna. Men fastän nu denna klagan även kommer genom herr Bengtsson i Norup, måste den enligt min uppfattning lika fullt tillbakavisas såsom fullkomligt obefogad. Utan att göra någon jämförelse mellan olika näringars konjunkturvinster är det väl ändå ett faktum, som jag tror ingen vågar förneka, att jordbruksnäringen under den kris, som rätt, haft en konjunktur mera lysande än någonsin. Det är visserligen svårt att siffermässigt visa detta. Det låter sig tyvärr icke lika lätt kontrolleras, vad en skånsk agrar har haft för konjunkturvinst, som vad ett rederibolag har haft, vilket är skyldigt att offentligen redovisa på ett helt annat sätt, men känd sak är så god som vittnad, och i övrigt saknas icke alldeles siffermässigt material som bevis för att jordbruksnäringen ingalunda har anledning att klaga över dåliga konjukturer under denna kristid.

Jag skall för min del tillåta mig i detta avseende hänvisa till en utredning, som nyss kommit från trycket och som innehåller av kungl. bankinspektionen infordrade uppgifter angående penningtillgången i riket under kristiden. Dessa uppgifter visa genomgående från alla län, att jordbrukarnes ekonomiska ställning under kristiden väsentligen stärkts, under det att för andra samhällsklasser, de mindre bemedlade och arbetarklassen, läget blivit i mycket hög grad försvårat. Jag skall tillåta mig an-

Svar å interpellationer.
(Forts.)

Svar & interpellationer.
(Forts.)

föra, vad som uppgivits här beträffande Kristianstads och Malmöhus län, som torde hava särskilt intresse för den ärade interpellanten. Beträffande affärsbankerna rapporteras från Kristianstads län, att penningtillgången är god och att lånebehovet minskats hos allmänheten, under det att insättningssiffrorna visa ett väsentligt stigande. Som anledning till denna utveckling framhålles dels hästexporten och dels de höga priser på lantmannaprodukter, som erhållits. Från Malmöhus län peka också affärsbankerna, sju stycken till antalet, på att de ekonomiska förhållandena, särskilt för jordbruks- och rederinäringarna, men även för övriga näringsidkare ha varit mycket gynnsamma. Dem, som haft något att sälja, har fått sin vara betald såsom aldrig tillförene.

Om jag går till sparbankernas rapporter för samma län, så uttalas från Kristianstads läns sparbanker enhälligt den uppfattningen, att lantmännen under det sista året varit i tillfälle att avsevärt förbättra sin ekonomi, men nästan samstämmiga äro också uttalandena om de mindre löntagarnas och kroppsarbetarnas brydsamma belägenhet. Går jag så till de 58 sparbanker i Malmöhus län, som lämnat sådana uppgifter, finner jag, att de allra flesta framhålla lantbrukarnes ställning såsom utmärkt, och även här framföres från samtliga sparbanker, att betalningsförmågan är försämrad hos de mindre löntagarna och kroppsarbetarna.

Nej, det finnes verkligen ingen anledning för jordbruksnäringens representanter att klaga på dåliga konjunkturer. Konjunkturerna hava, såsom jag förut framhållit, varit mera glänsande än någonsin, och jag tycker, att det är icke att ådagalägga den förnöjsamhet, som har sagts vara ett utmärkande drag för den svenske bonden, när man likväl, såsom herr Bengtsson i Norup gör, klagar sin nöd på detta sätt. De, som hava anledning att klaga, äro konsumenterna, den egentliga arbetarklassen, lönearbetarna och de lägre tjänstemännen med fasta löner, och för övrigt även sådana ett gott stycke upp i medelklassen. Under det att alla andra samhällsklasser sett sin ekonomiska ställning bliva gynnsammare tack vare konjunkturerna, hava dessa sett sin levnadsstandard oupphörligt sjunka, och därför har man verkligen anledning att klaga på bristande tillgodoseende av deras intressen, och de hava sannerligen icke kunnat inregistrera något, som vittnar om det, som herr Bengtsson i Norup talade om, nämligen att man skall försöka bära varandras bördor. Något sådant har icke synts till, och jag skulle vilja säga, att den svenska jordbrukarklassen icke i högre grad än andra klasser, som tjänat pengar under kristiden, har visat benägenhet att vilja bära andras bördor.

Herr Thore: Herr talman! Jag vill ogärna förlänga denna debatt, men jag kan icke underlåta att säga ett par ord.

Man skulle såsom motto över herrar Bengtssons i Norup

och Rydéns anföranden kunna sätta, att ur led är tiden, och det är sjöfarten, som skall vrida den rätt igen. Det har blivit en trosartikel, att våra svenska rederier och vår svenska sjöfartsnäring under den gångna kristiden gjort så enorma förtjänster. Men lika säkert som att förtjänsterna varit ovanligt goda, lika säkert är det också, att dessa förtjänster blivit i hög grad överdrivna.

Svar å interpellationer.
(Forts.)

Herr Bengtsson i Norup nämnde vissa siffror angående den procentuella utdelningen på rederiföretag, och dessa siffror förefalla ju att vara mycket höga, då de ibland gå upp till 100 eller 200 procent av aktiekapitalen. Men därvid är att betänka, att de aktiekapital, som det gäller, äro synnerligen låga; även under de normala förhållandena motsvara de icke fartygens värde, och för närvarande uppgå de väl knappast till en femtedel av detta värde. Det nämndes t. ex. att ett rederi som det Broströmska Ferm skulle haft en förtjänst av 216 % av aktiekapitalet. Detta rederi har emellertid 8 à 10 ångare och ett aktiekapital om jag minnes rätt av endast $\frac{1}{4}$ miljon kronor. Som ett annat exempel på låga aktiekapital må nämnas bolaget Transatlantic med ett fartygstonnage den 1 juli 1915 av 55,000 bruttoton, men med ett aktiekapital av endast 1 $\frac{1}{2}$ miljon kronor. Då aktiekapitalen sålunda äro låga bör man icke undra på, att utdelningen varit procentuellt sett mycket hög. Jag har en uppgift på utdelningar från vissa av våra större rederibolag, och det visar sig, att fastän dessa utdelningar i jämförelse med föregående år intjänta vinster äro stora, uppgå de dock icke till så enorma siffror, som man synes tro. Stockholms Rederibolag Svea har t. ex. haft ett driftöverskott av 5,800,000 kronor och Transatlantic ett överskott av 3,600,000 kronor. Ett annat bolag, Tirfing, har haft en vinst av 4,600,000 kronor. Dessa tre bolag representera tillsammans i det närmaste 25 procent av vår i utrikes sjöfart selsatta handelsflotta, och deras vinst uppgår till sammanlagt 15 à 16 miljoner kronor. Det skulle således efter denna proportion bliva mellan 60 och 70 miljoner kronor, som vår sjöfart förtjänat, men detta är dock icke ett så kolossalt belopp, när man tager hänsyn till värdet av denna flotta. Inkomsterna på den svenska sjöfartsnäringen i jämförelse med den förtjänst, som man gjort i utlandet, är ganska blygsam. Det förekom i Times i början av detta år en uppgift, att norska rederinäringen skulle under 1915 hava tagit in en bruttoinkomst av 35 miljoner pund, d. v. s. 630 miljoner kronor. I Danmark har ett bolag, »Det förenades», haft ett driftöverskott av bortemot 30 miljoner, ett annat har haft säkert 20 miljoner och sju mindre omkring 12 miljoner kronor tillsammans. I Holland hava tre bolag ökat sin inkomst från 16,100,000 år 1914 till 66,800,000 kronor år 1915.

Men vi behöva icke gå till utlandet för att finna höga vinster under dessa krigskonjunkturen. Vi hava industriella inrättningar här i landet, fabriker av diverse slag, som utdela högst betydande vinster. Herr Bengtsson i Norup nämnde något om de

Scar å inter-
pellationer.

(Forts.)

förtjänster, som superfosfatfabrikerna gjort, och det är verkligen så, att vinster här och för övrigt även vid andra företag i landet gå fullt upp mot rederiernas vinster. Det kan nämnas om en superfosfatfabrik, som år 1913 hade en vinst av 1,100,000 kronor, år 1914 1,800,000 kronor och år 1915 4,100,000 kronor. Jag har här en lång förteckning på höga vinstutdelningar men jag vill icke förnöta tiden genom att läsa upp dem. Det framgår emellertid i en mängd fall, att de vinster, som gjorts på andra områden än sjöfartens här i landet, äro högst betydande.

Sjöfarten har icke förklarat sig vara ovillig att bidra att få normala förhållanden här i landet till stånd ifråga om livsmedelspriserna, men sjöfarten kan icke på sina förtjänster bringa nivån tillbaka, såsom den var före kriget. Om man går till statistiken för att undersöka, hur mycket vi importera från transmarina länder, så skall man finna att denna import belöper sig till högst betydande mängder. Av vete och råg förekommer en normalimport av omkring 300,000 ton, av fodermedel omkring 250,000 ton, av mineraloljor och andra oljor 210,000 ton, av salpeter och råfosfat 160,000 ton och av andra varor åtskilliga tiotusentals ton, så att tillsammans ha vi en import av dessa varor av över en miljon ton. Nu påstår herr Rydén, att frakstegring skett från i vissa fall 15 kronor till 110 kronor per ton, således en stegring på 95 kronor per ton. Om denna uträkning håller streck, skulle landet alltså fått betalt 95 miljoner kronor mer för nämnda varor. Men tydligt är ju, att icke sjöfarten på långa vägar när kan bidra med hela denna summa. Över huvud taget går det icke att få priserna tillbaka till den förutvarande nivån. Man kan möjligen få någon lindring, men då bör icke blott sjöfarten utan även andra näringar, som hava krigskonjunkturvinst, hjälpa till härmed.

Svårigheterna på importområdet ligga för övrigt icke enbart i de höga frakterna, utan kanske mest i bristen på tonnage. Det påstås ju råda tonnagenöd, men detta avhjälpes icke därmed, att man söker att beskatta sjöfartsnäringen eller att man eljest inför restriktioner i dess verksamhet. Kommer man med maximitariffer, så torde detta icke åstadkomma en ökning av tonnage utan snarare verka till en minskning. Ty det är alldeles klart, att så uppdrivna som fartygspriserna nu äro, 5 å 6 gånger högre än under normala förhållanden, att om nykontrakteringar och inköp av fartygstonnage skall anses lönande, så måste en ökad avkastning beräknas i proportion efter de förhöjda fartygspriserna.

Av det här nämnda framgår att man måste använda stor varsamhet i sina beskattnings- och restriktionsåtgärder gent emot sjöfartsnäringen, ty eljest kan lätt hända att vår importfråga försättes i ett sämre i stället för i ett bättre läge.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet V e n n e r -
s t e n: Herr talman, mina herrar! Kammaren väntar nog icke,

att jag vid denna sena timme skall ingående bemöta alla olika anmärkningar, som gjorts mot regeringens förfarande, i vad det rör den del, för vilken jag närmast skall bära ansvaret. Jag anser mig likväl bära begagna tillfället för att rätta ett par missförstånd eller misstag, som här framkommit och som det torde vara klokast att icke låta kvarstå.

Det framhölls av en ärad talare, att regeringen icke skulle hava varit enig vid framläggandet av den här föreliggande propositionen angående rederi- eller tonnageskatt. Men, som herrarne av statsrådsprotokollet finna, så har det rätt fullständig enighet, och jag kan bekräfta, att så är fallet icke blott på papperet utan även i realiteten. Jag vill nu säga, att jag väl förstår, att man, då man granskar regeringens åtgärder i detta speciella fall, som rör fraktreglering, kan tycka, att här borde mycket hava kunnat göras, som icke blivit gjort eller kunnat göras på annat sätt, men jag kan försäkra herrarne, att, trots att det ser ut, som om många åtgärder kommit för sent och andra icke vidtagits, som man anser borde hava vidtagits, så är dock vad som gjorts resultatet av ett mycket allvarligt och ingående överbäggande av de olika utvägar, som stått till buds. Fraktregleringsfrågan är ett synnerligen svåröst spörsmål, det vet jag, att den ärade interpellanten såväl som övriga talare, som yttrat sig, väl förstår, och det har, när man närmare satt sig in i frågan, visat sig, att det är oändligt mycket svårare, än man från början kunnat antaga. Jag vill som bevis härför anföra en enda omständighet. Vi veta alla, att vårt grannland Norge har en flotta, som täcker landets behov och därtill räcker till för andra länder i mycket betydande omfattning. Här i Sverige hava vi en flotta, som icke ens före den minskning, som under kriget ägt rum, räckte till att täcka mer än hälften av våra behov. Därtill kommer, att en hel del fartyg äro bundna vid sina gamla trader, från vilka de icke kunna avstå, därest man vill undvika stora svårigheter och förluster för framtiden. När man nu i vårt nämnda grannland icke lyckats åstadkomma en fraktreglering, sådan som man här kräver, kan man väl förstå, att saken är synnerligen svår.

Jag vill vidare gent emot den anmärkning, som framställts, att regeringen icke skulle ha begagnat ett uppslag, som kommit fram vid det nämnda rederisammanträdet, säga, att jag icke kan påminna mig, att ett sådant uppslag framkommit. Men om det skett, och det har jag icke rätt att betvivla, då så här sagts, då vill jag säga, att detta uppslag under alla förhållanden icke har framkommit under sådana omständigheter att det kunnat upptagas till allvarlig prövning. Det har givetvis liksom andra liknande försök mött motstånd, som uppstått därigenom, att det är svårt att taga ut några få, som skola påtaga sig en börda för alla. Man måste försöka lägga bördan så, att den träffar alla, som bära ifrågakomma. Så gjordes vid den första frivilliga rederibeskattningen, och det var ett av redarnes allra starkaste önskemål, att regeringen skulle använda sitt inflytande att förmå dem som icke förklarar sig villiga

Scor à interpellationner.
(Forts.)

Svar & inter-
pellationer.
(Forts.)

att teckna bidrag att göra det, för att bördan skulle bli jämnt fördelad. Det är också en konsekvens av denna hållning, att nu ett förslag till tonnageskatt ligger på riksdagens bord. Man har sökt utröna, om det vore möjligt att åstadkomma en uppgörelse på frivillighetens väg, och fått ett bestämt nej till svar. Det återstod då intet annat än att göra beskattningen sådan den nu blivit, nämligen en tvångsbeskattning, som drabbar alla, som lämpligen böra komma ifråga.

Man har visserligen gjort den anmärkningen mot den valda vägen, att rederierna komma att taga igen genom högre frakter, vad som tages ut av dem genom denna beskattning. Den frågan är också mycket svårlöst, det förstå vi alla. Redarne och många med dem säga, att frakterna bestämmas icke av sådana faktorer utan av konjunkturerna på världsmarknaden, och därvidlag kunna vi göra mycket litet till eller ifrån. Å andra sidan säges det, såsom här har sagts, att frakterna taga intryck av den beskattning som man pålägger redarne. Det synes mig då kunna framhållas, vad som i föreliggande proposition åberopats, nämligen att skulle så vara förhållandet, att en fraktbeskattning, sådan som den som nu tillämpas i Norge — där är det nämligen tonnageskatt, således samma form av beskattning, som här är vald — har ett sådant fraktstegrande inflytande på hela det norska tonnaget, så inverkar detta i samma riktning på de mindre handelsflottorna i Danmark och Sverige, och detta synes mig vara ytterligare ett skäl för att även hos oss taga ut en rederiskatt eller tonnageavgift, såsom här är föreslaget.

Jag försäkrar herrarne än en gång, att regeringen icke skall underlåta att hava den allvarligaste uppmärksamhet riktad på dessa spörsmål, och jag kan tillägga, att då chefen för jordbruksdepartementet på initiativ av livsmedelskommissionen eller eljest sett sig nödsakad att framställa krav på åtgärder till underlättande av den viktigaste importen, så hava sådana också blivit vidtagna, och jag vågar tro, att de förslag, som nu ligga under riksdagens bedömande, skola, därest riksdagen i huvudsak godkänner dem, vara ganska väl ägnade att hjälpa oss i de svårigheter, vari vi nu befinna oss. Dessa svårigheter äro oerhörda, men kanske vågar jag än en gång åberopa det kända faktum, att vi dock trots allt hava kommit jämförelsevis lindrigt undan. Man kanske knappast kan använda ordet lindrigt, men i jämförelse med vad man måste underkasta sig i åtskilliga andra länder, så befinnes det dock, att Sverige i ganska väsentliga avseenden icke haft det alltför svårt. Det är min tro och varma övertygelse, att om vi fortsätta att ägna dessa förhållanden all vår uppmärksamhet, så äga vi möjlighet att åtminstone bibehålla i det närmaste det värdefulla försprång, som vi i sådant avseende hittills hava haft.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman, mina herrar! Här hava intressesatserna gjort sig gällande, och det kan väl icke rimligtvis begäras, att jag här skall ställa mig på kon-

summenternas sida och helt och hållet förbise kravet på att producenterna få både fodermedel och gödningsmedel importerade på sådana villkor och till så billiga priser, att jordbrukarnas intressen icke försummas. Jag protesterar emellertid på det bestämdaste mot det påstående, att jag klagat i mitt anförande, och jag vädjar i detta avseende till protokollet. Där få herrarna själva se, hur därmed förhåller sig.

*Svar å interpellationer.
(Forts.)*

Då jag säger, att det är nödvändigt, att även andra näringar, som haft stora förtjänster, få lämna kompensationer, så har jag i detta lagt in, att konsumenterna skulle bli ytterligare tillgodosedda, och detta var vad jag ville uttrycka med det citat jag anförde, att vi skulle bära varandras bördor. Jag har icke på något sätt fordrat, att de kompensationer som andra näringar lämna, skulle komma jordbrukarna till del, men de skulle motverka fördyrandet av de varor, som jordbruket producerar och i den mån som dessa varupriser nedsättas, komma också konsumenterna att skörda fördelar därav. Jag trodde icke heller, att det skulle falla någon socialdemokrat in att motsäga mig, då jag uttalade som min åsikt, att det endast borde vara de mindre bemedlade och inkomstagarna upp till t. ex. 3,000 kronor, som skulle få hjälp av den kompensation, som lantbruket lämnar. Det kan väl icke vara rätt, att den som har 5- å 10,000 kronors inkomst skall få av bonden, som själv vid sitt bord kanske äter margarin, ett smör till billigt pris, då bonden själv får försaka att äta av detta natursmör.

Det har inte anförts här i debatten men det kunde vara skäl i att det toges med i räkningen, att såväl 1914 års skörd över hela landet som 1915 års skörd i vissa provinser var betydligt under medelmåttan. Det har naturligtvis gjort sitt till att bonden icke har kunnat göra de vinster, som han annars skulle ha gjort. Men om herrarna uppmärksammade sista delen av mitt anförande, så sade jag där, att en god husbonde lägger inte hela lasset på *en* tjänare, om han än *höjer lönen*. Och med det menade jag, att jordbruket är vad priserna beträffar väl tillgodosett. Men det är därför inte rätt att lägga hela lasset på den näringen, utan det bör fördelas så att de andra näringarna få bära sin del.

Gent emot herr Thore vill jag säga, att jag kan komplettera de siffror, som jag lämnade beträffande rederiernas utdelning med den uppgiften, att det ena av rederierna har femdubblat sin vinst från 1914 till 1915 och det andra, — nämligen Svea — har tredubblat sin vinst från 1914 till 1915.

Herr Andersson i Grimbo: Jag hade inte tänkt yttra mig i denna debatt men blev uppkallad av herr Svensson i Eskilstuna. Han yttrade sig så som om jordbrukarna och bönderna i dessa tider skulle tjäna kolossalt med pengar. Jag vet inte om jordbrukarna klaga över motsatsen, men min uppfattning är att på grund av den ringa skörden år 1914 ävensom 1915 års felslagna höskörd, har ännu icke på

Svar å inter-
pellationer.

(Forts.)

det rena jordbruket gjorts några vinster i stort. Det förefinnes nämligen en skillnad mellan rena jordbruk och jordbruk med skog. De medel som här angivits såsom av jordbrukarna insatta i bankerna, härleda sig säkerligen ifall det verkligen är jordbrukarna som gjort dessa insättningar, från egendomar med skog. Skogsprodukterna ha gått upp med 100 procent. Men det har inte med livsmedlen att göra. Det är knappast mer än en gren av jordbruket som är mera lönande än eljest och det är fläskproduktionen. Det är möjligt att även påläggandet av hästar är lönande, men hästuppfödningen tager flera år, så där har inte konjunkturvinsten kommit in ännu, åtminstone icke i någon nämnvärd grad.

På mjölken har nu inte jordbrukaren någon vinst. Det torde vara ett faktum som framgår bland annat därav att mjölkproduktionen varit betydligt lägre än under normala förhållanden oaktat priserna varit högre. Jordbrukarna ha dock inte klagat på att de äro betryckta, utan, vad vi äro missbelåtna med det är att ensamma få bekosta nästan alla de lindringar som bjudas stads- och industribefolkningen. Det är tydligt att något under dessa tider får göras, men varför skall det drabba jordbrukarna ensamma.

De åtgärder som hittills vidtagits för reglerande och lindrande av livsmedelspriserna, har egentligen varit kompensationsystemets införande samt en del bestämda maximipriser, vilka nästan ensamt drabbat jordbruket. Det är endast några hundra eller tusen par skor, vilka folk inte vetat om, som blivit sålda som kompensationskor. Ävenså har saltsjöfisket bidragit något, men detta utgör en försvinnande del av vad jordbruket fått släppa till. Däremot har alla andra näringar hittills gått fria.

Sedan äro vi missbelåtna med kompensationsystemet. Jag hade tänkt mig att vi skulle fått exportavgifter eller något sådant, då skulle hela industrien såväl som trä- och malmexporten fått deltaga i detta. Den som nu exporterar har mycket höga priser.

Jag skall nämna några priser, som visa att jordbrukare få kännas vid när de skola köpa. Stångjärn har sålunda stigit från 18 öre till 42 öre per kilo. Hästskor ha förut gällt i minut 32 öre per kilo och är nu uppe i 70. En låda spik kostade före kriget 16 kronor, nu är den uppe i över 30. En gång söm kostade 7 till 8 öre, nu kostar den 25 öre. Så hela vägen igenom får jordbruket kännas vid dyrtiden. Och vart jordbrukarna vända sig äro de utsatta för trustbildningar och trustbestämmelser, som de få underkasta sig. Och så får jordbruket dessutom genom compensationen bestå den lindring i dyrtiden, som bjudes andra samhällsklasser. Finge vi exportavgifter skulle vi därmed enligt min mening mycket bättre gagna denna sak än vi nu kunna göra. Det skoj som bedrives med kompensationsvarorna kunde då till stor del undvikas, därför att då finge man tänka sig, att det skulle utdelas kort till endast de behövande. Och dessa kort finge den som fått dem lämna till de handlande som ha livsförnödenheterna att sälja, varefter vederbörande sedan inlöste dessa kort. Om vi finge detta system med sådana kort, då skulle de mindre bemedlade och behövande på landsbygden även få nytta av de upp-

offringar jordbruket nu får göra. Nu har landsbygden över huvud taget och de behövande där de minst bemedlade, bara olägenheter av dyrtiden, men få inte ett dugg fördelar av vad som göres för att för de mindre lindra levnadskostnaderna, därför att kompensationsvarorna säljas i regel inte på landsbygden utan bara i de större samhällena, som vi känna till. Men det går nog inte att få någon ändring i detta fall nu.

*Svar å interpellationer.
(Forts.)*

Men när vi då ha kompenstationssystemet, då skall man ha rätt att fordra, att kompensationsvarorna användas på ett rätt sätt. Nu bedrives mycket skoj med dessa. Jag har studerat förhållandena här i Stockholm, och även här finnes en lokal nämnd, en livsmedelsnämnd, för vilket den ärade baronen på Stockholmsbänken, som här uppträdde i debatten, nog inte är främmande, eftersom han är ordförande i densamma. Det har visat sig såväl här i Stockholm som på en del andra platser, att de nämnder, som ha dessa saker om hand, icke kunna sköta denna praktiska verksamhet. De äro oförmögna till detta.

Herr Svensson i Eskilstuna talade om att lantbrukarna äro oförnöjsamma fastän det säges, att jordbrukarna i allmänhet vore förnöjsamma, men detta voro de ej nu. Då vill jag fråga hur är det med den befolkning, som mottager kompensationsvarorna? Märk väl, att om jordbrukarna fritt finge exportera sina varor, så skulle jordbruket få in över en miljon kronor i veckan mera än nu och detta på enbart fläsket. Detta är ingen överdrift utan det kan visas med reda siffror fast jag inte vill ingå på det nu. Jordbrukarna finner sig ändå i förhållandena utan knot. Men nu vill jag säga, att de som äro cförnöjsamma det är de som taga emot dessa kompensationsvaror av lantmännen. Vi veta att isynnerhet i Stockholm har klagats över att kompensationsfläsket är för fett. Det är så fett att man helt öppet med kommissionärernas tillåtelse fått lov sälja späcket till charkuterifabriker och andra affärsmän, därför att man inte kunde få det sålt direkt till konsumenterna. En gång i vintras hade ett 80-tal viktualiehandlande möte och protesterade mot det feta kompensationsfläsket. Även livsmedelsnämnden och andra ha gjort sådana uttalanden. Enligt herrar Svenssons i Eskilstuna, Palmstiernas, Rydéns och stockholmarnas mening är det naturligtvis vådligt oförskämt av bönderna och lantmännen att lämna så fett fläsk i kompenstation. Lantmännen borde i stället taga reda på vad kvalitét fläsk som behagar de »behövande» och »på svältgränsen stående» stadsborna, och sedan inrätta sin svinskötsel härefter. Dessutom borde bönderna naturligtvis känna sig smickrade över att på detta sättet få deltaga i levnadskostnaderna för stadernas befolkning vilka äro utrustade med så fin smak, när det gäller fläsk. Nej, vi bönder äro icke missbelättna och klaga icke. Men vi tycka, att vi icke ensamma behöva draga lasset. Om jordbrukarna ha någon förhoppning om de höga konjunkturer, som sägas finnas, skulle den bestå däri att de skulle önska komma därhän att jordbruket en gång kunde bjuda sitt arbetsfolk lika hög betalning och lika många förmåner i övrigt som industrien å städerna nu erbjuder. Jordbruket kunde då få rejält och bra folk, vilket icke skulle vara till skada för landet i

Svar å inter-
pellationer.

(Forts.)

dess helhet. Då sluppe också så många gå i städerna och klaga över att de icke kunna få någonting att leva av o. s. v.

Herr Rydén sade att det skulle vidtagas maktåtgärder av regeringen för att få ned livsmedelsprisen. Jordbrukarne finna sig i kompen-sationssystemet och allt vad som vidtagits. Men vi fordra, att det icke skall bedrivas sådant skoj med dessa varor som det faktiskt gör. Och är det så, att de nämnder, som nu handhava dessa kompensations-varor, befinnas vara oförmögna att handhava den praktiska verksam-heten, vill jag uppmana regeringen att tillgripa av Rydén förordade maktmedel för att få bort just dessa odugliga och opraktiska herrar baroner och dylika, som nu sitta och i livsmedelsnämnderna hand-lägga frågor rörande fläsk med mera sådant. På talet om att bönder-na tjäna så och så mycket på mjölken, vill jag nu icke ge mig in på, men jag tycker bara, att baron Palmstierna kunde sköta sitt inom sitt område, innan han försökte sig på att reglera priserna på lantmanna-produkterna.

Herr Månsson: Jag skulle bara vilja säga, att enligt min mening hade det icke behöfts så stora åtgärder i början från regerin-gens sida, när den märkte, hur landet började ligga, för att und-gå mycket obehag för sig och ännu mer för konsumenterna. Mycket obehag i den vägen hade varit borta, om regeringen haft framsynthet och kurage nog att komma in till riksdagen med en proposition, vari den begärt 10 å 15 miljoner kronor för upprättande av en statens egen handelsflotta genom bygge eller köp — allt efter som det bäst lämpa-de sig. Jag skulle gärna se, att regeringen även i denna framskridna timme få riksdagen ville, om det funnes några möjligheter därtill, söka få ihop en sådan proposition, så att vi, när vi litet längre fram om några dagar komma att behandla frågan om Karlskronavarvets utbyggande, hade åtminstone något fast att hålla oss till från rege-ringens sida, så att kammare och riksdag visste, huru de skulle göra i detta fall. Då vi ha officerare vid flottan och folk i flottan, som kunna segla med fartyg, är det klart, att även om vi hade 10, 15 å 20 fartyg, som ginge några med olja, några med fodermedel, några med gödningsämnen och några med spannmål och mjöl, det inom kort skulle kännas en stor lättnad i marknaden. Man kan visserligen sä-ga, att det är en liten början, men efter min mening är det av rätt stor betydelse i alla fall med avseende på prisbildningen här i landet. Jag hälsar regeringen välkommen med en proposition i denna rikt-nings.

§ 4.

Svar å inter-
pellation.

Herr talmannen gav härpå ordet till

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet friherre Beck-Friis, som yttrade:

Med kammarens medgivande har dess ledamot herr Öberg till mig riktat följande spörsmål:

- 1:o) Har den i riksdagens skrivelse den 24 maj 1912, nr 120, i underdånighet begärda utredning om den norrländska fiskarbefolkningens bostadsförhållanden givit vid handen behövligheten av några åtgärders vidtagande från Kungl. Maj:ts sida?
- 2:o) Om så är förhållandet, huru snart har riksdagen att vänta förslag i ärendet?

*Scus à interpellation.
(Forts.)*

Med anledning av riksdagens av herr Öberg omförmälda skrivelse hava utlåtanden under år 1913 avgivits av länsstyrelserna i de fyra norrländska kustlänen.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län, som låtit verkställa utredning i frågan genom magistrater, kronofogdar och länsmän, har i sitt utlåtande anført att utredningen gäve vid handen, att vad detta län beträffade, bostadsförhållandena i allmänhet icke kunde sägas utöva någon menlig inverkan på fiskarbefolkningens näringsfång. Ofta ägde fiskarena själva den mark, varå de hade sina bostäder, men i regel tillhörde marken kommun eller annan samfällighet, endast undantagsvis bolag eller enskild person. Där bostäderna vore uppförda å ofri mark, vore upplåtelsevillkoren merändels mycket förmånliga för innehavaren, och klagomål hade endast sällan förspotts över svårigheten för fiskarena att erhålla plats för bostäder, fiskebodas och dylikt.

Uti den omständigheten, att bostäderna ofta vore uppförda på ofri mark, låge emellertid alltid en viss osäkerhet för framtiden, varför det enligt länsstyrelsens mening givetvis i sådana fall kunde vara till nytta, om genom statens mellankomst utväg bereddes fiskarena att erhålla äganderätt eller en tryggare besittningsrätt till den mark, varå deras bostäder, fiskebodas m. m. vore uppförda.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län har lämnat en detaljerad redogörelse för förhållandena vid de särskilda fisklägena inom länet samt för egen del anført, att av redogörelsen syns framgå, att olika förhållanden vore rådande vid länets skilda fiskeplatser. Vid ett stort antal av dessa ägde de fiskande själva boningshus å egen mark, å andra ställen, såsom fallet vore vid samtliga större fisklägen, ägde fiskarena boningshus, uppförda å annans mark; slutligen förekomme, att de bostäder, till vilka fiskarena vid deras vistande å fiskeplatserna vore hänvisade, icke ens ägdes av fiskarena själva utan av markägarna.

I det förstnämnda fallet kunde enligt länsstyrelsens mening givetvis icke något som helst ingripande från statens sida ifrågakomma.

För den händelse åter fiskarena tillhöriga boningshus eller andra för utövande av deras yrke erforderliga byggnader voro uppförda å annans mark, kunde det icke förnekas, att lämpliga åtgärder vore av nöden till undanröjande av den osäkerhet beträffande bostadsrätten och av därmed följaktiga missförhållanden, som härigenom uppkommit eller kunde uppstå. Denna angelägenhet hade ock kommittén för revision av expropriationslagstiftningen i sitt

Svar å interpellation.
(Forts.)

den 15 september 1910 avgivna utlåtande beaktat. Kommitténs förslag i denna del hade ock, ehuru i något förändrad form upptagits i Kungl. Maj:ts nädiga proposition till 1913 års riksdag med förslag till lag om expropriation.

Vidkommande slutligen de fiskare, vilka icke ägde boningshus och fiskebodar, utan av andra förhyr eller arrenderade bostäder och hus å fisklägena, ansåg länsstyrelsen att det väl måtte erkännas, att jämväl från deras sida anledning kunde förefinnas till berättigat missnöje, men missförhållanden härutinnan syntes i allt fall icke vara av den vikt och betydelse att därav borde föranledas något ingripande från statsmakternas sida.

Västerbottens länsstyrelse har framhållit, att den del av länets kustlandsbefolkning, som sysselsätter sig med fiske såsom näringsfång — förnämligast strömmingsfiske men även fiske av sik och lax — utgöres dels av sådana, som hava detsamma såsom binäring till jordbruk, och dels av sådana, som idkat det såsom huvudnäring, yrkesfiskare. Något ingripande från statsmakternas sida för ordnandet av de förras, som till antalet äro de flesta, bostadsförhållanden under fisket anser länsstyrelsen icke vara av behovet påkallad, varemot de senare anses väl kunna vara i behov därav.

Länsstyrelsen har vidare anfört, att sedan fastlandet utefter länets kust med därutanför varande holmar och skär numera genom laga skiften tillagts enskilda ägare, det låge i sakens natur, att den, som äger land och strand samt själv idkar fiske, om ock endast som binäring, icke gärna tillåter en yrkesfiskare att slå sig ned på hans område eller vill åt denne med äganderätt upplåta bostadslägenhet utan hellre lämnar denne en mera osäker besittningsrätt, som understundom kan vara förenad med en för den fattige fiskaren ganska kännbar avgäld.

Ehuru bättre ordnande av bostadsförhållandena icke ensamt skulle komma att upphjälpa fisket vid länets kust eller ens kunde anses vara det mest trängande behovet härutinnan, ansåge länsstyrelsen att det dock utan tvivel skulle vara till båtнад för yrkesfiskarena och deras fortsatta verksamhet såsom sådana, om genom statens mellankomst kunde beredas dem mera trygghet och bättre bostadsförhållanden.

Länsstyrelsen hade i ärendet hört kronolänsmännen ävensom kommunalnämnderna inom kustlandssocknarne i länet. Av vad dessa uttalat framginge, att behovet av statens mellankomst för upphjälpande av yrkesfiskarens bostadsförhållanden, vare sig genom att medelst statsbidrag eller medelst billiga lån understödja dem, som för yrkesmässigt bedrivande av fiske önskade förvärva äganderätt till mark vid fisklägen för att där uppföra bostäder, gjort sig kännbart inom Nordmalings, Sävar, Lövångers och Byske socknar samt södra delen av Skellefteå socken, varemot behov av sådan mellankomst icke förmärkts beträffande Umeå, Bygdeå och Nysätra socknar.

Vad slutligen Norrbottens län vidkommer har länsstyrelsen lämnat fiskarbefolkningen i kustsocknarna tillfälle att yttra sig i frågan

Scar à interpellation.
(Forts.)

vid sammanträden inför fögderitjänstemännen och infordrat utlåtande från dessa tjänstemän. Av vad sålunda inhämtas har länsstyrelsen funnit, att missförhållanden av sådan mera allvarlig art, vilka föranlett riksdagens förenämnda skrivelse, icke kunde anses föreligga beträffande Norrbottens län, om man undantager Piteå skärgård, där fiskarbefolkningens bostadsförhållanden syntes lämna mycket övrigt att önska. Emellertid syntes så gott som allestädes ett visst osäkerhetstillstånd härutinnan vara rådande, vilket ingalunda kunde vara ägnat att främja en näring, som hade att kämpa med en mängd svårigheter och tyvärr vore stadd i stadig tillbakagång. Åtgärder, ledande till ett nöjaktigt ordnande av bostadsfrågan, syntes därför vara av behovet påkallade jämväl för Norrbottens läns vidkommande.

Nästan alla länsstyrelserna hava emellertid framhållit att de överklagade missförhållandena i fråga om fiskarbefolkningens bostadsrättigheter icke syntes vara av avgörande betydelse för fiskerinäringen utan att det berodde på andra omständigheter, ifall icke denna näring nådde väntad utveckling.

Handlingarna i detta ärende hava under hösten år 1913 överlämnats till justitiedepartementet för att behandlas i samband med vissa andra ärenden, bland andra riksdagens skrivelse år 1913 med begäran om förslag i syfte att genom stadgande av lösningsrätt bereda ägare av byggnader å ofri grund en mera tryggad ställning. Ärendet är ännu beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

Efter denna redogörelse för frågans hittillsvarande behandling vill jag på herr Öbergs första fråga svara, att, om än de svårigheter, med vilka fiskerinäringen utmed Norrlands kust har att kämpa, såsom länsstyrelserna också framhållit, icke torde förnämligast bero på missförhållanden i avseende å fiskarbefolkningens bostadsförhållanden, synes dock utredningen hava visat, att åtminstone i vissa fall sådana missförhållanden föreligga och att det är önskligt att åtgärder vidtagas för deras lindrande eller undanröjande.

Vad angår den andra frågan, beträffande den tid, då riksdagen kan från Kungl. Maj:t vänta förslag i ärendet, kan jag inskränka mig till att hänvisa till vad statsrådet och chefen för justitiedepartementet anfört i motiven till propositionen om expropriationslag till innevarande års riksdag. Sedan bemälde departementschef erinrat om riksdagens nyss av mig omförmälda skrivelse år 1913 angående lösningsrätt för ägare till byggnader å ofri grund, samt vissa andra likartade spörsmål har han yttrat följande:

»Oavsett huruvida tidpunkten i övrigt vore lämplig för dessa ännu mera svårlösta frågor upptagande, finner jag det vara oklokt att genom deras sammanbindande med förslaget till allmän expropriationslag förminska utsikterna till dess genomförande. Denna lagstiftning är grundvalen, som bör läggas först; därefter är tiden inne för de påbyggnader, om vilka enighet kan vinnas.»

I enlighet med detta åskådningssätt skulle det av interpellanten berörda ärendet i avseende å tidpunkten för sitt avgörande vara beroende av det beslut riksdagen kommer att fatta ifråga om expropriationslagstiftningen.

Svar å interpellation.
(Forts.)

Vidare anförde

Herr Öberg: Sedan herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet nu haft vänligheten att besvara mitt spörsmål rörande den norrländska fiskarbefolkningens bostadsförhållanden, har jag, herr talman, behov av att till honom framföra mitt vördsamma tack för det svar, han lämnat. Beträffande svarets innebörd måste jag dock tillstå, att jag hade verkligen trott mig åt den norrländska fiskarbefolkningen få fram någonting mera och verksammare för deras hjälp än vad som kan sägas ligga i det nu avgivna svaret. Om jag bortser ifrån de norrländska fiskare, som kunna sägas ha förmånen att bo på egen och fri grund, för vilka motionen och riksdagsskrivelsen egentligen icke så mycket är avsedd, och dröjer vid de många norrländska fiskare, som äro hänvisade till att bo på ofri grund och att år efter år kasta tillsammans sina tillhörigheter och sina redskap och bege sig ut från fastlandet till klipporna och skären och fiskehamnarna ute i havsbandet, och ser man efter under vilka förhållanden de dag efter dag få leva måste jag säga, att det kvarstår för mig såsom något alldeles obestriddligt, att för deras vidkommande måste någonting mera verkligt och väsentligt göras än vad som förordas av de länsstyrelser, som i ärendet blivit hörda — ifrån Gävleborgs och upp till Norrbottens län — vilka icke kunnat bestrida, utan samtliga hava erkänt, att åtskilligt övrigt är i detta fall att önska. Det skulle, herr talman och mina herrar, ha varit synnerligen belysande för frågans verkliga innebörd, om utredningen också fått omfatta, huru de norrländska fiskarena från en föregående tid till nuvarande tid år efter år minskats och huru de norrländska fiskehamnarna till en del upphört att vara till och huru fiskarens antal så väsentligt sjunkit. Ett sådant utredningsmaterial skulle, enligt mitt förmenande, helt säkert ådagalägga, huru nödvändigt det är, att kraftiga åtgärder i detta avseende vidtagas, och då man erinrar sig den stora betydelse, fiskets utnyttjande till förene haft och fortfarande har för att lämna ett välbehövt tillskott i våra oundgängliga livsmedel, då måste man ställa sig något undrande över att icke kraftigare botemedel och åtgärder kunde ställas i utsikt för att upphjälpa dessa norrländsfiskares betryckta ställning. Jag kan därvidlag icke underlåta att något stanna vid den utredning, som Västernorrlands länsstyrelse lämnat, därför att jag hör hemma inom det länet och har, som jag tror, någorlunda reda på fiskarbefolkningens förhållanden där. Det är förunderligt, att länsstyrelsen endast har en hänvisning för avhjälpan av dessa olägenheter, till ifrågasatt expropriationslagstiftning, då länsstyrelsen runt omkring sig har ett stort antal fiskehamnar, där fiskarbefolkningen icke har någon avundsvärd lott. Denna min förundran blir större, då jag tänker på, att, i anledning av en framställning från fiskeriinspektören inom länet, Västernorrlands läns hushållningssäll-

skaps förvaltningsutskott, om jag rätt minnes 1910 beslöt att ingå till Kungl. Maj:t och begära utredning, hur och på vad sätt dessa missförhållanden skulle snarast kunna avhjälpas. Denna förvaltningsutskottets hemställan grundade sig på en av förvaltningsutskottet verkställd utredning. Förvaltningsutskottet hade utsänt en kommission, som på ort och ställe hade studerat fiskarbefolkningens förhållanden. Vid 1911 års riksdag lade jag denna förvaltningsutskottets utredning till grund för den motion, som sedermera föranledde riksdagens skrivelse till Kungl. Maj:t. I den utredningen säger kommissionen, att den för sin del tror, att enda och bästa botemedlet för att förhjälpa dessa fattiga fiskare till bättre och tryggare bostadsförhållanden skulle vara att finna uti en åtgärd, som tidigare hade kommit till synes och använts av statsmakterna vid en del fiskelägen uti landets södra del, nämligen Blekinge. Denna åtgärd hade gått ut på, att statsverket inköpte hamnarna och sedan delat upp dem i smålotter och försålt dessa tillbaka till fiskarna för självkostnadspris; och fiskarna ha sedan på amorteringsvägen fått betala den skuld, som sålunda uppstått. Det har visat sig, att den utvägen beträffande fiskarna där nere i Blekinge län har visat ett utomordentligt gott resultat, och kommissionen uti Västernorrlands län, som studerade förhållandena, tog fram detta exempel och pekade på detsamma och fann det för sin del väl värt att komma till vidare användning. Och, märk väl, mina herrar, att jordbruksutskottet, när det år 1911 för första gången behandlade denna motion, angående det sätt, varpå jag ville lösa denna bostadsfråga, uttalade: »Det synes däremot utskottet, som vore det framställda förslaget, att staten i förekommande fall förvärvar fiskelägena — och enligt utskottets förmenande jämväl andra lämpliga områden — samt uppdelar och försäljer detsamma i lotter mot köpeskillingar, att betalas under en längre tid, värt ett visst beaktande.» Detta sade jordbruksutskottet år 1911, och när jag återkom med min motion år 1912, hänvisade utskottet då till detta tidigare yttrande, och det kan således sägas ha ingått i riksdagens beslut.

När man nu ser på de åtgärder, som herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet anbefaller såsom lämpliga för frågans lösning, måste jag för min del säga, att dessa åtgärder, liksom för övrigt den utväg, som länsstyrelsen i Västernorrlands län för sin del pekat på, enligt min uppfattning är av sådan beskaffenhet, att jag med den kännedom, jag tror mig ha om den norrländska fiskarbefolkningen, icke tvekar att säga, att på det sättet löses icke frågan. Den norrländska fiskarbefolkningen kommer icke till det avsedda, åtrådda målet genom anlitande av den utväg som länsstyrelsen hänvisat till, eller att man här bör använda sig av de möjligheter, expropriationslagstiftningen erbjuder. Det är ej möjligt för denna fattiga befolkning på det sättet och den lösningsrätt, som här av herr statsrådet ställts i

*Svar å interpellation.
(Forts.)*

Svar å interpellation.
(Forts.)

utsikt, i ny lagstiftning komma fram till egna hem på ofri grund.

Den, som vet, huru betryckt den norrländska fiskarbefolkningens ställning är, är säkerligen också medveten om, att vill man vinna ett sakernas bättre tillstånd, måste man tillgripa andra och verksammare åtgärder än som stå till buds på den antydda lagstiftningsvägen, och vill man, att dessa fiskare fortfarande skola intressera sig för fiskets utövande och att ej Norrlands fiskehamnar skola utdö, vill man, att den ungdom, som växer upp där, skall taga arv av sina fäder och där fortsätta i fädernas fotspår och bedriva fiske till fördel för sig själva och till stort gagn och nytta för det allmänna, ett det norrländska fiskets utnyttjande, då måste man enligt mitt förmenande vara beredd att bjuda på kraftigare åtgärder i detta fall, och någon annan, kraftigare åtgärd än den, riksdagen i sin skrivelse pekat hän på, tror jag icke här står till att finna.

Jag har, herr talman, med den motion, jag i detta ämne tidigare väckt, och med den interpellation, som jag här tillåtit mig framställa och som nu av herr statsrådet blivit besvarad, åsyftat att gagna den norrländska fiskarbefolkningen genom att förhjälpa den att komma i åtnjutande av s. k. egna hem, om också icke precis tillkomna på samma sätt som egna hem i övrigt.

Då det nu emellertid ickesynes vara möjligt, åtminstone icke inom den närmaste framtiden, att i någon vidare mån kunna nå detta mål återstår väl ingenting annat än att avvakta tiden och se vad som komma kan. Jag är övertygad om, att den norrländska fiskarbefolkningen sålunda skall nödgas att med oro se tiden an, då den icke har att förvänta en åtgärd i den riktning, som riksdagen med sin skrivelse angivit.

Jag ber slutligen att för vänligheten att ägna mitt spörsmål den uppmärksamhet, som herr statsrådet i sitt svar visat, få ånyo hembära mitt vördsamma tack.

§ 5.

Föredrogos, men blevo ånyo lagda på bordet konstitutionsutskottets utlåtande nr 15, statsutskottets utlåtanden nr 68—71, bevillningsutskottets betänkanden nr 19 och 21, lagutskottets utlåtanden och memorial nr 28—30 och 33, andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 13 samt andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 12.

§ 6.

Interpellation.

Härefter erhöles ordet av

Herr **Wennerström**, som yttrade: En synnerlig brist i vår strafflag och straffprocess är, att de ej göra någon av förhållandena påkallad skillnad mellan åtal för politiska överträdelser och vanliga

förbrytelser. Handlingar, som äro uttryck för den ljusaste tro och uppoftande nitälskan för det allmänna bästa, bedömas och behandlas såsom utslag av ett ohederligt uppsåt eller sinnelag. *Interpellation.*
(Forts.)

Denna falska utgångspunkt har visat sig merendels logiskt leda till ett åsidosättande av de naturliga rättsbegreppen även i andra avseenden. Det är sålunda ett kännemärke för den politiska processen, att den emot domarreglernas bud i tvivelaktiga fall merendels söker hellre fälla än fria; att den till ledning för åklagare och domare i domarreglerna uttalade befallning att döma efter icke blott Sveriges utan även Guds lag tämligen fullständigt åsidosättes; samt att det sålunda anses ligga i sakens natur, att det svåraste och mest vanärande straff, som en yttersta formell tolkning av lagen möjligen kan tillåta, måste uppsökas.

Under sådana förhållanden kan det inträffa, att i dylika fall häktningsinstitutet tillämpas utan någon rimlig hänsyn; att gällande alltför stränga stadganden om landsförräderi tillämpas även mot handlingar, vilka äro minst lika goda uttryck för verklig fosterlandskärlek som vedersakarnas politiska uppfattningar och gärningar; att förlust av medborgerligt förtroende ådömes personer, som i hög grad åtnjuta sådant förtroende bland massor av medborgare, just på grund av det åskådningssätt, som genom domfällandet ogillas; att oförvitliga utlänningar mången gång, i följd av sin rättslösa ställning, genom ett våldsamt godtycke utvisas ur landet, på grund allenaast av tidigare bekantskap med de tilltalade eller liknande förevändningar; att även medborgare utsättas för varjehandas manipulationer för tillfredsställande av önskingar om tillfällets begagnande för att genom en process, såsom det heter, »oskadliggöra» personer med en annan politisk uppfattning; att till och med det särskilda skydd, konstitutionen ansett sig böra giva folkrepresentationens ledamöter mot ingrepp i deras frihet från funktionarismens sida, gärna lätteligen kan komma att åsidosättas utan iakttagande av den »skäliga» hänsyn, som författningens anda och bokstav påbjuda.

Ett synnerligt missförhållande kan dessutom understundom vara, att, ehuru lagen förutsätter, att även en domare kan vara jävig att döma och därför stadgar vissa domarejäv, det dock ej anses såsom jäv, att i politiska processer åklagare och domare äro utpräglade politiska motståndare till den tilltalade.

En sådan rättsskipning kommer alltid att uppröra stora lager av befolkningen i dess rättsmedvetande samt skapa bitterhet och ofred mer än något annat. Den uppfattningen måste lätt vinna insteg, att i dylika fall en oupplyst och ouppfostrad statsmakts brutaliteter och politisk förföljelselusta på ett olycksdigert sätt behärska rättstillämpningen.

Dessa svåra brister ha även i viss mån beaktats uti det av professor Thyrén avgivna principbetänkandet om en strafflagsreform. Däri framhålls bland annat, hurusom det förhållandet, att t. ex. under mer upprörda tider politiska förbrytare, vilkas brottslighet sammanfaller därmed, att de uttalat och följt en viss övertygelse, insättas tillsammans med bedragare, förfalskare o. s. v. av vanlig typ, måste

Interpellation. i folkåskådningen på många håll undergräva förtroendet till statsmaktens opartiskhet och till rättsordningen överhuvud. Av detta skäl föreslår herr Thyrén för dylika fall en annan straffbehandling, kallad custodia honesta.

På grund av vad sålunda anförts tillåter jag mig å åtskilliga riksdagsmedlemmars vägnar härmed anhålla om kammarens tillstånd att få till justitieministern framställa följande spörsmål:

1:o) Kan det förväntas, att regeringen vill ägna uppmärksamhet åt angelägenheten, att strafflagen och straffprocessen må i rättvisans och det naturliga rättsmedvetandets intresse undergå erforderlig revision, i syfte att snarast möjligt undanröja de svåra brister, som under nuvarande förhållanden lätteligen kunna vidlåda s. k. politiska processer och därmed jämställda rättegångar?

2:o) eller om en sådan reform i hela dess vidd ej anses kunna redan nu upptagas, kan det förväntas, att regeringen vill i förenämnda syfte åtminstone föranstalta om dels en revision av strafflagens stadganden rörande förräderi, icke minst så, att de ej under någon förevändning må kunna missförstås, dels sådana ändringar i stadgandena om häktning, som äro erforderliga för den personliga frihetens skäligen tryggande, dels ett förverkligande av riksdagens för länge sedan framställda krav på borttagande av förlust av medborgerligt förtroende såsom straffpåföljd och dels en lagstiftning, som upphäver eller förminskar vådorna av att i politiska processer från myndigheternas sida få göra sig gällande politiska åskådningar, som stå i fientlig motsats till de åtalades samhälleliga uppfattningar?

Ifrågavarande anhållan bordlades.

§ 7.

Angåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Ingvarson*, nr 283, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 159, angående särskild ersättning till vissa flottan tilldelade värnpliktiga under mobiliseringstjänstgöring;

herr *Byström*, nr 284, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 221, med förslag till ny förordning angående villkoren för postbefordran av tidningar och andra periodiska skrifter;

herr *Sandler*, nr 285, om ändrad lydelse av § 111 regeringsformen; och

herr *Magnusson* i Kalmar, nr 286, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 158, angående försäljning av områden från kungsladugården Skälby i Kalmar län.

Vidare avlämnades nedannämnda motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 212, angående krigstidshjälp under år 1916 åt befattningshavare i statens tjänst, nämligen av:

herr *Bengtsson* i Göteborg *m. fl.*, nr 287:

herr *Erikson* i Uppsala, nr 288; och
herrar *Hage* och *Winberg*, nr 289.

Samtliga dessa motioner blevo på begäran bordlagda.

§ 8.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från riksdagens kansli:

nr 74, angående spisordning för flottans manskap;

nr 99, angående vissa synpunkters beaktande vid utredning beträffande malmfyndigheters tillgodogörande; och

nr 100, angående utredning om inrättande av ett penninglotteri för statens räkning; samt

från statsutskottet:

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts i punkt 72 under sjätte huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till alkoholistvården;

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts i punkt 41 under sjätte huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning angående uppförande av spetälskesjukhus i Dalarna;

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av uppkommet överskott å anslag till uppförande av mässbyggnader för underofficerare och manskap vid vissa truppförband m. m.;

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för småskollärarinnan Anna Olsson till lönetursberäkning under ledighet för fullgörande av offentligt uppdrag;

nr 92, i anledning av väckt motion angående statsbidrag till avlöande av folk- och småskollärare vid vissa kustsanatorier m. m.;

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättande från fjärde huvudtiteln allmänna besparingar av vissa förskottsvis utgivna medel;

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tjänstårsberäkning för professorn L. V. A. Stavenow med avseende å hans rätt till ålderstillägg;

nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av laboratoriebyggnad m. m. för tekniska högskolans fackskola för kemisk teknologi; och

nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts dels i punkt 92 under åttonde huvudtiteln av statsverkspropositionen dels ock i särskild proposition, nr 114, gjorda framställningar rörande karolinska mediko-kirurgiska institutet.

§ 9.

Till bordläggning anmälades jordbruksutskottets memorial och utlåtanden:

nr 59, angående ersättning till notarien Martin Seth för biträde såsom sekreterare hos utskottet, innan ordinarie kanslipersonal blivit utsedd;

nr 60, angående ersättning till t. f. byråchefen Berndt Forsgrén, vilken såsom särskild sekreterare biträtt utskottet vid behandling av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t dels angående åtgärder till varaktigt befrämjande av en planmässig nationell kraft- och bränslepolitik, dels angående utredning rörande frågan om torvens användande som bränsle m. m.;

nr 61, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående anläggande av transportabla sågverk å kronans domäner;

nr 62, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande punkt 18 i Kungl. Maj:ts proposition nr 65 angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar;

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar;

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa delar av det s. k. Köpingskomplexet i Västmanlands län;

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av tvenne till förra majorsbostället Gudhem nr 1—9 i Gudhems socken hörande områden;

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtande å staden Falun av kronans rätt till vissa områden invid nämnda stad;

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående driftkostnader under år 1917 för egnahemslånefonden;

nr 68, i anledning av väckt motion om anställande av en byråassistent för norrlandsärenden i lantbruksstyrelsen m. m.; och

nr 69, i anledning av väckt motion om anslag till anordnande av försöksgårdar å myrjord i Norrland och Dalarne m. m.

§ 10.

Herr talmannen lämnade härefter ordet till

Herr vice talmannen, som yttrade: Herr talman! Jag får hemställa, att kammaren behagade besluta, att å föredragningslistan för morgondagens plenum bland två gånger bordlagda ärenden måtte först uppföras statsutskottets utlåtande n:r 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gottgörelse till aktuarien i Svea hovrätt Gustaf Liliequist och aktuarien i Göta hovrätt Edouard Klinghammer för minskade inkomster, samt därefter övriga ärenden i den ordning, vari de förekomma å dagens föredragningslista, dock med det undantag, att bevillningsutskottets memorial n:r 20, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets

betänkande n:r 10 angående brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande ävensom i samband därmed stående frågor, uppföres sist å föredragningslistan.

Denna hemställan bifölles av kammaren.

§ 11.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr	<i>Ekman</i>	under	den 6 maj	
»	<i>Olsson</i> i Blädinge	»	5 dagar fr. o. m. den 9 maj,	
»	<i>Åkerlund</i>	»	5 » » » 6 »	
»	<i>Carlson</i> i Herrljunga	»	5 » » » 9 »	
»	<i>Eurén</i>	»	4 » » » 8 »	
»	<i>Olsson</i> i Ramsta	»	4 » » » 7 »	
»	<i>Erikson</i> i Uppsala	»	3 » » » 6 »	
»	<i>Nilsson</i> i Bonarp	»	3 » » » 6 »	
»	<i>Odqvist</i>	»	den 6 maj,	
»	<i>Andersson</i> i Skivarp	»	6 dagar » » 8 »	
»	<i>Gabrielsson</i>	»	3 » » » 6 »	
»	<i>Pettersson</i> i Bjälbo	»	den 6 och den 9 maj samt	
»	<i>Räf</i>	»	3 dagar fr. o. m. den 6 maj.	

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 5,29 e. m.

In fidem
Per Cronvall.